Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie

MARS *et* HISTORIA

1966-1996

30e Jaargang nummer 4 - oktober/december 1996 - Verschijnt 4 x per jaar

BESCHERMHEER:
Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden.

ERELEDEN:
drs B.G.J. Elias, F.J. van Lier, H. Muller.

SAMENSTELLING VAN HET BESTUUR:
Voorzitter: drs J. Nuis. Vice-voorzitter: drs. R. de Winter. Secretaris: W.L. Plink. Penningmeester: mr W.J. Zaagman. 2e Secretaris: T.L.D. Postma. Leden: J. van den Berg, B.C. Cats, J.A.H. Engelman, H.F. Fabri, drs J.P.C.M. van Hoof, C.B. Nicolas, Adviseur: F.J. van Lier.

ADRESSEN:
Voorzitter: Graaf Willem de Oudelaan 187, 1412 AS Naarden 035-6946037
Vice-voorzitter: Koolwitjehof 29, 3124 BH Schiedam 010-4709516 (thuis), 070-3188632 (kantoor)
Secretaris: Midachten 53, 8162 CK Epe, 0578-612138
Penningmeester: Julianaplein 16, 2771 EE Boskoop 0172-212897

AFDELINGSCORRESPONDENTSCHAPPEN:
(1) a. 'Krijgsgeschiedenis, korpsgeschiedenis' olv drs J.P.C.M. van Hoof, Abrikozenstraat 224, 2564 VZ 's-Gravenhage 070-3251955
b. 'Middeleeuwen' olv drs R.P. de Graaf, Poortjesgoed 14, 3901 LC Veenendaal 0318-527780
(2) 'Tradities en ceremonieel' olv P. van der Burg, Park Sparrendaal 102, 3972 LC Driebergen 0343-532074
(3) 'Uniformkunde' olv F.A.Th. Smits jr., Wilgendreef 289, 2272 ET Voorburg 070-3873961
M. Talens, Salomonszegel 115, 7322 ET Apeldoorn 055-3661706
(4) 'Ridderorden en onderscheidingen', olv H.G. Meijer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray 0478-582992
B.W. Wagenaar, Burg. Nieuwenhuisenstraat 43, 1906 CJ Limmen 072-5053896
(5) 'Militaire emblemen' olv B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum 035-6913563
C. van Ekeris, Anslostraat 183, 2533 KD 's-Gravenhage 070-3886566
(6) 'Wapens en munitie' olv G.D. Klein Baltink, Klooster 6, 7232 BB Warnsveld 0575-529156
(7) 'Militaire muziek' olv mr R.A. Schimmel, Jan Muschlaan 242, 2597 VE 's-Gravenhage 070-3246568
(8) a. 'Versterkingswerken algemeen' olv drs J.P.C.M. van Hoof, Abrikozenstraat 224, 2564 VZ 's-Gravenhage 070-3251955
b.'Overzeese versterkingswerken met Nederlandse historie' olv drs J.R. Verbeek, Postbus 53554, 2505 AH 's-Gravenhage
(9) 'Maritieme geschiedenis' olv dr S.J. de Groot, Brederoodseweg 49, 2082 BS Santpoort-Z 023-5370769
(10) 'Napoleontica' vacant
(11) 'Tweede Wereldoorlog' olv E.H. Brongers, Rhodestraat 20, 6363 AZ Wijnandsrade (gem. Nuth) 045-5242962
(12) 'Militaire en civiele miniatuurfiguren' olv E.P.M. Heldens, Frans van Mierislaan 14, 1399 GD Muiderberg 0294-261168
(13) 'Vaandels en standaarden' olv W.L. Plink, Midachten 53, 8162 CK Epe 0592-357174
(14) 'Eerste Wereldoorlog' olv dr F. Snapper, Burg. Patijnlaan 136, 2585 BM 's-Gravenhage
(15) 'Koninklijke Marine' olv T.L.D. Postma, Kalfjeslaan 123, 2623 AD Delft 015-2612663
(16) 'Militaire genealogie' olv G. van Zuijdam, Dennenlaan 12, 7313 AM Apeldoorn 055-3553839
(17) 'Militaire folklore' olv F.W. van Steen, Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo 0341-551983
(18) 'Militaire voertuigen en tanks' olv M.C. van der Hoog, Surinamestraat 40, 2585 GK 's-Gravenhage 070-3634391
J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, 2105 XG Heemstede 023-5291324
W. den Dunnen, Laurens Reaelstraat 32, 2595 XM 's-Gravenhage 070-3814892
(19) 'Koninklijke Luchtmacht' olv J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda 0182--534283
dr P.C. Boer, Waterklaver 2, 2804 PN Gouda 0182--535332
(20) 'KNIL' olv C.A. Heshusius, Van Alkemadelaan 350, Flat 316, 2597 AS 's-Gravenhage 070-3248495
(21) 'Militaire bibliografie en tijdschriften' olv drs M.J. Lohnstein, Arnhemsestraatweg 46, 6881 NH Velp 026-3615484
(22) 'Militaire gedenktekens en monumenten' olv drs J.A. Bom, Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar 070-5118624
J. Albarda, Lindenheuvel 12A, 1217 JX Hilversum 035-6246815
(23) 'Korps Mariniers' olv B.E. Stuit, Hoenderhoeve 31, 3992 XK Houten (U)
(24) 'Gewapende burgers' olv A. Kok, Balistraat 86C, 2585 XW 's-Gravenhage 070-3466135

Mars et Historia
Orgaan van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie.
Verschijnt 4 x per jaar.

REDACTIE:
J. van den Berg
J.A.H. Engelman
H.F. Fabri
H. Muller
T.L.D. Postma

Redactieadres:
Cronestein 85
2804 EL Gouda

Ledenadministratie:
J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, 2105 XG Heemstede, tel.: 023-5291324.

Tekstverwerking:
W.J. Zaagman

Druk:
Drukkerij W. van der Louw
Berkel en Rodenrijs

Lidmaatschap:
De contributie bedraagt per jaar min. f 55,-, (voor leden in het buitenland f 70,-) te storten op rek. nr. 65.82.12.125 van de ING-Bank te Waddinxveen, t.n.v. de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie of op giro 29 40 790 van de N.V.M.H. te Boskoop.

Reeds verschenen nummers
kunt U, zolang de voorraad strekt bestellen bij J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda, tel.: 0182-534283, tegen onderstaande prijzen:
Losse nummers t/m jaargang 1991 f 7,50 (inclusief portokosten).
Vanaf jaargang 1992 f 12,50 (inclusief portokosten). Themanummer Ned.-Indië 41/42 f 15,00 (inclusief portokosten).
Verschuldigde bedrag overmaken op postgironr. 46 65 23 tnv J. van den Berg, Gouda.

Enveloppen Nederlandse schilders van militaire taferelen f 8,00 per stuk (inclusief portokosten) overmaken op postgiro 31 41 628 t.n.v. H. Muller te Breda. Verkrijgbaar zijn de nrs: 2 (W.C. Staring), 3 (J.W. van Oorschot), 4 (A.M. Luyt), 5 (H.M. Krabbé) en 6 (W.P. van Geldorp).

ISSN: 0928-5156

MARS *et* HISTORIA

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremonieel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire en semi-militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

30e Jaargang nummer 4 - oktober/december 1996

INHOUD

Marco van der Hoeven: Militariade
B.C. Cats: De rampenbrigade 1969-1993
Mr C.J.M. Kramers: De artillerie van de boerenrepublieken
Drs. M. van der Hoeven: De slag bij Vlaardingen
Boekenwijzer
Foto's van de opening van de lustrumtentoonstelling 'Soldaat in de Schoolbank'
Bestuursmededelingen: 8e Opgave van wijziging en aanvulling op de ledenlijst november 1994

NIEUW REDACTIE-ADRES

Met ingang van 1 januari 1997 luidt het nieuwe redactie-adres:

Kalfjeslaan 123,
2623 AD DELFT

Op de voorkant:
'Posten voor het geweer', in afwachting van Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden, die de tentoonstelling 'Soldaat in de schoolbank' zal openen. Op de achtergrond het Trompetterkorps der Bereden Wapens.
Zie foto-reportage elders in dit nummer (Foto: W. den Dunnen).

Mededeling van de penningmeester

Bij beschikking van de Belastingdienst/Registratie en Successie Rijswijk van 6 oktober 1995 is onze vereniging sinds die datum gerangschikt onder artikel 24, lid 4, van de Successiewet 1956. Als gevolg hiervan zijn schenkingen aan de vereniging tot ruim Hfl. 7.500,-- per schenker en per twee jaar vrijgesteld van schenkingsrecht. Bij overschrijding van de grens betaalt de vereniging het verlaagde tarief van 11%.
Bij de gulle gever zijn de giften, binnen de geldende grenzen, aftrekbaar voor de inkomstenbelasting. Maakt u al gebruik van de giftenaftrek, dan kunt u de vereniging extra steunen met subsidie van de fiscus!
U kunt ook de vereniging bij notariële akte een (tijdelijke of levenslange) lijfrente toekennen, waarbij de bedragen aftrekbaar zijn zonder dat de grenzen van de giftenaftrek gelden. Eventueel neemt de vereniging zelfs de notariskosten voor haar rekening.

Als u mocht overwegen de vereniging in uw testament op te nemen, ook bij de verkrijging van een erfenis of legaat geldt de vrijstelling c.q. het verlaagde tarief.

Uiteraard is dit niet de plaats om alle details van de verschillende regelingen te bespreken. Wilt u meer weten, neemt u dan contact met mij op. Ik wil overigens opmerken dat, op de datum van de beschikking na, het boven omschrevene ook geldt ten aanzien van de Stichting Diekerhoff-fonds.

mr W.J. Zaagman

MARCO VAN DER HOEVEN

Militariade

Het Nederlands Scheepvaartmuseum heeft onlangs een bijzondere aankoop gedaan. Met behulp van vele particuliere giften is een penschilderij van Willem van de Velde de Oude (±1611-1693) aangekocht. Dit penschilderij (103 x 49 cm) toont de zeeslag bij Bergen in Noorwegen, op 12 augustus 1665. Tijdens dit gevecht viel een Engelse vloot Nederlandse Oostindiëvaarders aan. De aanval mislukte, en de Engelsen moesten zich terugtrekken. Van de Velde kwam pas na de slag in Bergen aan, maar wist er aan de hand van ooggetuigenverslagen een redelijk accuraat schilderij van te maken.
Op het gebied van de meer recente militaire geschiedenis is onlangs een boek verschenen waar niemand de tumultueuze presentatie van gemist zal hebben: *Mijn jaren als bevelhebber* van luitenant-generaal b.d. H.A. Couzy. In dit werk geeft hij enkele interessante inkijkjes, met name in de gespannen verhouding tussen landmachttop en politiek. Verder behandelt hij natuurlijk de grote landmachtreorganisatie, en de val van Srebrenica.
Andere memoires komen uit Groot-Brittannië. Over de geheime operaties van de Britse SAS zijn twee boeken verschenen van Andy McNab, *Brave Two Zero* en *Immediate Action.* Hij werkte negen jaar lang voor de SAS, en voerde overal ter wereld acties uit, inclusief operaties achter de Iraakse linies tijdens de Golfoorlog. Hij klapte genoeg uit de school

om door de Britse regering voor de rechter gedaagd te worden, die de boeken echter niet verbood. Wel is hem voortaan de toegang tot de SAS-kazerne ontzegd.
De geschiedenis van Schiphol tijdens de Tweede Wereldoorlog is beschreven door A.A. Jansen in *Fliegerhorst Schiphol*, waarvan in november het tweede deel zal verschijnen.
De Stichting Maatschappij en Krijgsmacht heeft op 30 november 1995 een conferentie gehouden, met als thema "Nooit meer vechten. Beschaving, technologie en toepassing van militair geweld". De bijdragen van de verschillende sprekers zijn nu gebundeld in een boekje met dezelfde titel als het congres.
De Sectie Militaire Geschiedenis tenslotte meldt de verschijning van het boek *Steenwijk als militaire stad* door T.A. Krijger. In dit boek wordt de geschiedenis verteld van een van de steden die een belangrijke rol hebben gespeeld in de Nederlandse militaire geschiedenis. Het zwaartepunt van de beschrijving ligt bij de relatie tussen militairen en inwoners van Steenwijk.

B.C. CATS

De rampenbrigade 1969 - 1993

Juli 1969 werd door de toenmalige minister van defensie W. den Toom een militaire organisatie ingevoerd, bestaande uit vrijwilligers van parate eenheden van de drie krijgsmachtdelen, die naast de militaire verplichtingen de taak kregen om in voorkomend geval hulp te verlenen bij natuurrampen in Nederland of daarbuiten, ook buiten Europa. Deze organisatie kreeg de naam Rampenbrigade.
Het commando over de 1700 man personeel en 300 voertuigen werd in handen gelegd van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten (BLS). Voor de Rampenbrigade werden de volgende eenheden aangewezen:

- van de Koninklijke Marine:
  twee compagnieën mariniers, een bevoorradingsschip en schepen tbv een eventueel hoofdkwartier en/of logistieke ondersteuning, afhankelijk van de situatie en de plaats van de ramp;
- van de Koninklijke Luchtmacht:
  een vliegtuig van het soort Fokker Troopship met vliegend personeel en drie helikopters van het type Alouette III, met bijbehorend vliegend en technisch personeel;
- van de Koninklijke Landmacht:
  een pantserinfanteriebataljon, een brigade-geneeskundige compagnie, een peloton Koninklijke Marechaussee, een geneeskundig detachement, een genie veldcompagnie c.q. -constructiecompagnie en een lichte transportcompagnie.

De Rampenbrigade werd zo samengesteld, dat de verschillende eenheden zelfstandig of in combinatie met andere eenheden naar rampgebieden konden worden uitgezonden, zodra de regering van een getroffen land daartoe een verzoek deed. Deze hulpverlening werd van geval tot geval afgestemd op de aard en de plaats van de ramp. De Rampenbrigade was dus geen vaste eenheid, die bij iedere ramp in zijn totaliteit uitrukte. Een aantal eenheden was daarom versterkt met een zgn. aanvullingsdetachement, waarin o.m. waren opgenomen een liaisongroep (o.a. een tolk), een welzijnszorggroep en een sportgroep, een geestelijke verzorgingsgroep, een technische dienstgroep een intendancegroep en een groep Marechaussees (voor politietaken). Hierdoor waren deze reeds versterkte eenheden in staat voor een belangrijk deel in eigen logistiek te voorzien.
Voorafgaande aan de oprichting van deze

Rampenbrigade hadden Nederlandse genieeenheden reeds hulp verleend tijdens langdurige droogte in de Indiase provincie Bihar in 1968/1969 door het boren en aanleggen van waterputten. Ook was reeds hulp verleend tijdens overstromingen in Noord-Italië in de omgeving van de stad Florence, voorjaar 1969. Het oprichten van de Rampenbrigade was dus het gevolg van deze twee eerdere hulpverleningen.
Nog in 1969 werd voor de eerste keer een beroep gedaan op de Rampenbrigade. Het door een ernstige watersnoodramp getroffen Tunesië vroeg assistentie en een aangepaste Nederlandse Rampenbrigade werd op 4 november uitgezonden. Militairen van een genieconstructiecompagnie verleenden met volledige inzet hulp in en nabij de plaatsen Kairouan en Sousse. Onder dikwijls moeilijke omstandigheden werden waterputten uitgegraven en waterleidingen hersteld. Voorts werd aan de plaatselijke bevolking in zeer veel gevallen medische en technische hulp geboden. 8 Maart 1970 waren de hulpverleners weer in Nederland terug.
Inmiddels was de heer H.J. de Koster minister van defensie geworden. Onder zijn beleid werd op 12 juli 1971 een voordracht naar de Koningin gezonden tot het instellen van een herinneringsmedaille voor militairen van de Rampenbrigade die in dienstverband daadwerkelijk aan hulpverlening hadden deelgenomen en daarbij in alle opzichten een goede plichtsbetrachting en een goed gedrag hadden betoond. Over een limiet in tijd, doorgebracht in een rampgebied, werd niet gesproken. Als gevolg van deze voordracht werd bij Koninklijk Besluit van 17 augustus 1971 (Stb. 589) de Herinneringsmedaille Rampenbrigade ingesteld. Met de medaille zouden tevens gespen worden toegekend, vermeldende de plaats en het jaar van de hulpverlening.

De medaille, die werd ontworpen door de heer F.J.H.Th. Smits - toenmalig esthetisch vormgever van het Ministerie van Defensie - is vervaardigd van gebrand zilver (de gespen eveneens) en heeft een doorsnede van 35 mm. De voorzijde vertoont een naar beneden gericht in de schede gestoken zwaard, hetwelk is omkranst door een lauwert. Links onder en rechts boven, iets over het zwaard reikend, twee naar elkaar gerichte rechterhanden in sterk reliëf uitgebeeld. Rechts onder zijn in kapitale letters aangebracht de woorden: DE HELPENDE HAND WERD GEBODEN. (Zie afbeelding.) De keerzijde van de medaille vertoont het rijkswapen. Met de voorstelling op de voorzijde heeft de ontwerper de vreedzame militaire hulp willen uitbeelden.
De medaille is d.m.v. een knop en ring verbonden aan een moiré lint; het lint is 27 mm breed, heeft een goudgele ondergrond met aan de boorden diep donkerblauwe banen, overvloeiend in het goudgeel. In het midden drie verticale banen in de kleuren van de Nederlandse vlag, elk ter breedte van 12 mm. Gelijk met de medaille werd de gesp TUNESIË 1969-1970 ingesteld.

Op 14 oktober 1972 werd in de Prinses Margrietkazerne te Wezep door de BLS luitenant-generaal IJsselstein de eerste herinneringsmedaille uitgereikt, en wel aan 150 man van de Genieconstructiecompagnie (GCC) alsmede hierbij behorende verzorgende eenheden, die van november 1969 tot maart 1970 in Tunesië aan de slag waren geweest[1]. Bij deze gelegenheid overhandigde minister

De Koster een officiële vlag aan de commandant van de Rampenbrigade, kolonel A. Bos (genie). Deze vlag was ingesteld bij ministeriële Beschikking van 9 oktober 1972 (dus vijf dagen voor de uitreiking) teneinde het saamhorigheidsgevoel bij de brigade te bevorderen. De vlag werd in de MB als volgt beschreven:

a. Een doek van katoen, lang en breed 842 cm, de broeking niet meegerekend, omzoomd met franje, uitgevoerd in de nationale kleuren. Op de voor- zowel als de keerzijde van de onderscheidingsvlag bevinden zich de nationale kleuren. Hierop zijn aangebracht, beginnend ter rechterzijde, de emblemen van de Koninklijke Marine, de Koninklijke Luchtmacht en de Koninklijke Landmacht, zodanig dat het grootste deel der drie emblemen geplaatst is op de witte baan, waarbij de emblemen van de KM en de KL voor een deel vallen in de rode baan en het embleem van de KLu, welke zich tussen bovengenoemde twee emblemen bevindt, voor een deel in de blauwe baan.
   Op de blauwe baan is, goudgeel, de benaming "Rampenbrigade" in een deel van een cirkelvorm aangebracht. De nationale kleuren, de emblemen der drie krijgsmachtdelen en de benaming zijn geschilderd, zowel op de voor- als op de keerzijde van de onderscheidingsvlag, die dubbeldoeks is uitgevoerd.
b. Een zwarte stok, waarvan het gedeelte boven het doek uitkomend, voorzien is van een piek met bol en koker, vervaardigd van geel koper.
   Aan de stok zijn bevestigd een tweetal goudgele kwasten, hangend aan dito snoeren. De lengte van de stok bedraagt tot aan de onderzijde van de geel koperen bol 2,50 m. (Zie afbeelding).

Direct na overhandiging werd de vlag door de Tunesische ambassadeur in Nederland, de heer B. Turki, gesierd met het ereteken van officier in de Orde van de Republiek Tunesië, welk ereteken reeds in 1970 was uitgereikt aan de toenmalige minister van

defensie als uiting van Tunesische erkentelijkheid. Met de bevestiging aan de vlag van de Rampenbrigade kreeg het ereblijk dus zijn bestemming.

Bij dezelfde gelegenheid werd door minister De Koster aangekondigd dat wellicht binnenkort een deel van de Rampenbrigade hulp zou gaan verlenen aan de republiek Soedan bij o.a. de aanleg van een oeververbinding.
De hulp aan de republiek Soedan vond daadwerkelijk echter pas plaats in 1974, ditmaal om hulp te verlenen in de door droogte getroffen gebieden. Gedurende september en oktober van dat jaar verbleef een genieconstructiecompagnie aldaar voor het slaan van putten teneinde in de waterbehoefte te voorzien. Aan de deelnemers werd de herinneringsmedaille Rampenbrigade uitgereikt, ditmaal met een gesp SOEDAN 1974, welke was ingesteld bij KB van 7 oktober 1974.

Het blijft dan een lange tijd stil rond de Rampenbrigade, doch in 1979 wordt het 44e Pantserinfanteriebataljon Johan Willem Friso, dat deel uitmaakt van de 42e Pantserin-

Majoor-arts Johan de Graaf krijgt de herinneringsmedaille opgesteld door generaal De Gilde. (Foto: Defensiekrant 26 januari 1995)

fanteriebrigade, aangewezen om naar Zuid-Libanon te vertrekken. De inzet van het bataljon geschiedt echter niet onder de vlag van de Rampenbrigade, maar onder die van de Verenigde Naties. Tot 1985 (waarvan de laatste twee jaar met een compagnie) neemt 44 Painfbat deel aan de United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL)[2].

Als in 1991 "de Muur" valt en dientengevolge het Nederlandse leger drastisch wordt ingekrompen (defensienota, prioriteitsnota, novemberbrief enz.) wordt ook aan het bestaansrecht van de Rampenbrigade geknabbeld.
Er is, na al de afslankingen, waarbij in 1993 de 42e Pantserinfanteriebrigade verdwijnt, dan geen beschikking meer over een Rampenbrigade in de oorspronkelijke opzet. Hoewel de Rampenbrigade tot heden niet officieel is opgeheven moet 1993 toch gezien worden als het einde van deze specifieke hulpverleningseenheid.
Wanneer minister Pronk in 1994 humanitaire steunverlening aan de vluchtelingen in Rwanda bepleit, zendt de Nederlandse regering een contingent van ruim 100 Nederlandse militairen naar dat gebied, teneinde

met transport-, watertransport-, handlangers- en geneeskundige steun humanitair werk te gaan verrichten. 29 Juli 1994 vertrok het contingent en op 4 september keerde het met een Transavia-charter, na vijf weken keihard in het heetste deel van Afrika te hebben gewerkt (Operation "Provide Care") op Soesterberg terug[3].

Wat nu aan deze rampenbestrijders uit te reiken? Niet de herinneringsmedaille Rampenbrigade, althans niet onder deze naam, want de hulpverlening had niet in dat kader plaatsgevonden. De Sectie Onderscheidingen van het Ministerie van Defensie diende daarom op 6 september 1994 een voordracht in bij de Koningin, teneinde de herinneringsmedaille Rampenbrigade - gelet op de gewijzigde omstandigheden - aan te passen. Reeds op 12 september verscheen KB nr. 94.007040 inhoudende een tweetal wijzigingen op het KB van 17 augustus 1971 waarbij de herinneringsmedaille Rampenbrigade werd ingesteld. Deze wijzigingen hielden in dat de benaming werd veranderd in: herinneringsmedaille voor hulpverlening bij rampen en - als tweede - dat i.v.m. de hulpverlening door militairen van de krijgsmacht bij leniging van de nood van Rwandese vluchtelingen, augustus en september 1994 in de republiek Zaïre, de gesp RWANDA 1994 werd ingesteld.

Hier werd dus geen nieuwe decoratie ingevoerd, maar de naam van een bestaande decoratie gewijzigd, de toekenningsnorm aangepast en gelijk een nieuwe gesp ingesteld. Iets dat nog niet eerder in het Nederlandse decoratiestelsel had plaatsgevonden. Alles binnen een adequaat tijdsbestek, zodat op 20 januari 1995 in de Generaal-Majoor De Ruyter van Steveninckkazerne in Oirschot aan 62 landmachtmilitairen deze onderscheiding kon worden uitgereikt[1].

Een voor het Nederlandse decoratiestelsel belangrijke verandering had plaatsgevonden. Niet alleen was een fraaie medaille uit de Smits-reeks gehandhaafd. Er was ook een nieuwe gesp ingevoerd, waarmee op de in 1866 ingeslagen weg[5] werd voortgegaan. Een verandering die m.i. te weinig aandacht heeft gekregen en, behalve voor de gedecoreerden, ook van belang is voor hen die zich bezighouden met de faleristiek.

Nu de Sectie Onderscheidingen MvD met de voordracht aan Hare Majesteit voor het instellen van de RWANDA 1994-gesp de goede weg heeft ingeslagen, mogen we misschien binnen afzienbare tijd ook gespen verwachten voor de herinneringsmedaille VN-vredesoperaties c.q. de herinneringsmedaille multinationale vredesoperaties. Dit in de plaats van het niet-Nederlandse (in feite van de VN gekopieerde) systeem met gekleurde decoratielinten voor militairen die hebben deelgenomen aan de missie United Nations Protection Force (UNPROFOR) in voormalig Joegoslavië, de missie United Nations Transitional Authority Cambodia (UNTAC) en de United Nations Mission Haïti (UNMH) v.w.b. de VN-vredesoperaties. Alsmede deelname van een Nederlands detachement aan de multinationale vredesmacht in het gebied van de Perzische Golf vanaf 1990 en voor andere daarmee samenhangende operaties in het Midden-Oosten of voor deelname aan de uitvoering van taken van de door de Europese Gemeenschap ingestelde EG-Monitormissie. Door dit systeem komt het voor dat twee volledig identieke Nederlandse medailles naast elkaar worden gedragen, slechts van elkaar verschillend door de kleur van het lint. Wij pleiten dan ook voor het alsnog invoeren van gespen voor bedoelde decoraties, temeer omdat door het invoeren van de gesp RWANDA 1994 reeds een stap in de goede richting is gezet.

Samenvatting:
De Rampenbrigade in de oorspronkelijke opzet bestaat dus niet meer en de vlag, die zich op het bureau van de Commandant 101 Divisiegeniegroep in de Prinses Margrietkazerne te Wezep bevindt, zal als Rampenbrigadevlag niet meer uitgedragen worden. De naam van de herinneringsmedaille Rampenbrigade is terecht aangepast. Dit laatste is voor allen die belangstelling hebben in het

Nederlandse decoratiestelsel interessant. Boekwerken, zoals "Onderscheidingen" van mr. C.H. Evers (Bataafse Leeuw, Amsterdam 1991) en "Orders and decorations of the Netherlands" van Meijer, Mulder en Wagenaar (particuliere uitgave 1984) zullen dientengevolge aangepast moeten worden.

Noten:

1. In Tunesië kregen de Nederlandse militairen van de bevolking een met de hand gedreven koperen bordje, waarin een monogram met de letters GCC. Een dergelijk bordje is o.a. aanwezig in de Historische Verzameling Intendance te Bussum, omdat de intendance een verzorgingsdetachement bestaande uit 1 officier, 1 onderofficier en 11 soldaten leverde, dat van 18 november 1969 tot 16 maart 1970 in Tunesië verbleef.
2. De deelnemers aan UNIFIL ontvingen hiervoor de herinneringsmedaille VN-vredesoperaties met de gesp LIBANON 1979, alsmede de United Nations Medal.
3. Zij ontvingen het fraaie gedenkboek "Care provided", samengesteld door Niek van der Heijden met kleurenfoto's van René van Bakel.
4. 53 Luchtmacht- en marinemilitairen waren zelfs eerder met deze medaille gedecoreerd.
5. In 1866 werd het Kruis voor Belangrijke Krijgsbedrijven ingesteld, aan welke decoratie tot en met 1942 maar liefst 33 gespen waren verbonden.

Bronnen:

- "Mars et Historia", 6e jaargang nummer 2, april 1972
- ministeriële Kennisgeving van 13 oktober 1972, Bureau Onderscheidingen nr. 297.629/H
- ministeriële Kennisgeving van 29 november 1974, Bureau Onderscheidingen nr. 399.378/C
- ministeriële Beschikking van 9 oktober 1972, CVCS nr. 297.629/9L
- Koninklijk Besluit van 12 september 1994 nr. 94.007046
- Defensiekrant nr. 3 d.d. 26 januari 1995
- Brief SMG KL nr. 292/140/11.4/96 d.d. 9 februari 1996

MR C.J.M. KRAMERS

De artillerie van de Boerenrepublieken 1857-1902

In hun strijd tegen de Britten beschikten de boerenleiders niet over reguliere legers. Krachtens een nog uit de compagniestijd daterende regeling waren alle weerbare mannen tussen 16 en 60 jaar verplicht tot gewapende dienst, in feite als bereden infanteristen. Per district waren niet-bezoldigde veldcornetten belast met het oproepen van de mannen, die vervolgens hun leiders kozen. Toch beschikten de Oranje Vrijstaat en de Zuidafrikaanse republiek, dat is Transvaal, over kleine artilleriekorpsen, waarvan het personeel permanent dienst deed; en tevens soldij ontving.

Nadat in 1854 de Britten de Oranje Vrijstaat hadden verlaten was dat land onafhankelijk. In 1857 werd een eigen artillerie opgericht, die moest meehelpen de zwarten eronder te houden. In 1864 telde het korps zeven man en vier kanonnen onder de leiding van de Britse kapitein Goodman, die er tot 1869 bleef. Hij werd opgevolgd door waarnemend commandant Van Rensburg. Het korps groeide en telde in 1874 ook nog een muziekkorps van achttien man en drie jaar later van 25 man. In 1876 werd de eenheid gereorganiseerd onder de naam Artilleriecorps van Oranje Vrijstaat. In november 1880

Transvaalse Staatsartillerie, veldgeschut in opstelling tijdens de 2e Transvaalse Oorlog (1899-1902).
(Foto Sectie Militaire Geschiedenis KL, Den Haag)

nam de uit Pruisen afkomstige onderofficier F.W.R. Albrecht de leiding over met de rang van kapitein. Het korps telde toen twee officieren, een sergeant, zes korporaals en 35 kanonniers. In 1899 werd Albrecht majoor en telde zijn korps 400 man.
De andere boerenrepubliek Transvaal had in de jaren '60 vier stukken Krupp berggeschut aangeschaft. De Duitse kapitein Otto Riedl heeft er een artilleriekorps opgericht en geïnstrueerd. De annexatie van Transvaal in 1877 door de Engelsen verhinderde de oprichting van het voorbereide korps algemene landspolitie en artillerie van 125 man. Dit is pas in 1881 na afloop van de eerste vrijheidsoorlog tot stand gekomen. Tot zijn ontslag in 1893 trad de Oostenrijkse vestingartillerist Zboril op als kapitein administrateur en adjudant. In 1896 werd de Transvaalse Staatsartillerie afgesplitst onder de opperleiding van commandant-generaal P.J. Joubert, de artillerie zelf stond onder het commando van Henning Pretorius. In de jaren '80 dienden er nog veel buitenlanders in de artilleriekorpsen van beide republieken, niet alleen als artillerist, maar naar ik mag aannemen, ook als muzikant. Later werd de werving beperkt tot de eigen staatsburgers, al dan niet genaturaliseerd. De manschappen werden in Transvaal voor uiteenlopende bezigheden gebruikt zoals het escorteren van de staatspresident, boodschappers, wegenaanleg en bewakingsdiensten. Ook werden ze wel eens opgetrommeld voor het opsporen van weggelopen ossen en muilezels van de volksraadslieden. In 1890 werd een afdeling veldtelegrafie aan het korps toegevoegd en geleid door de Nederlandse luitenant Pfaff. Dit korps voldeed uitstekend en voorzag in een behoefte omdat de civiele telegraaf-

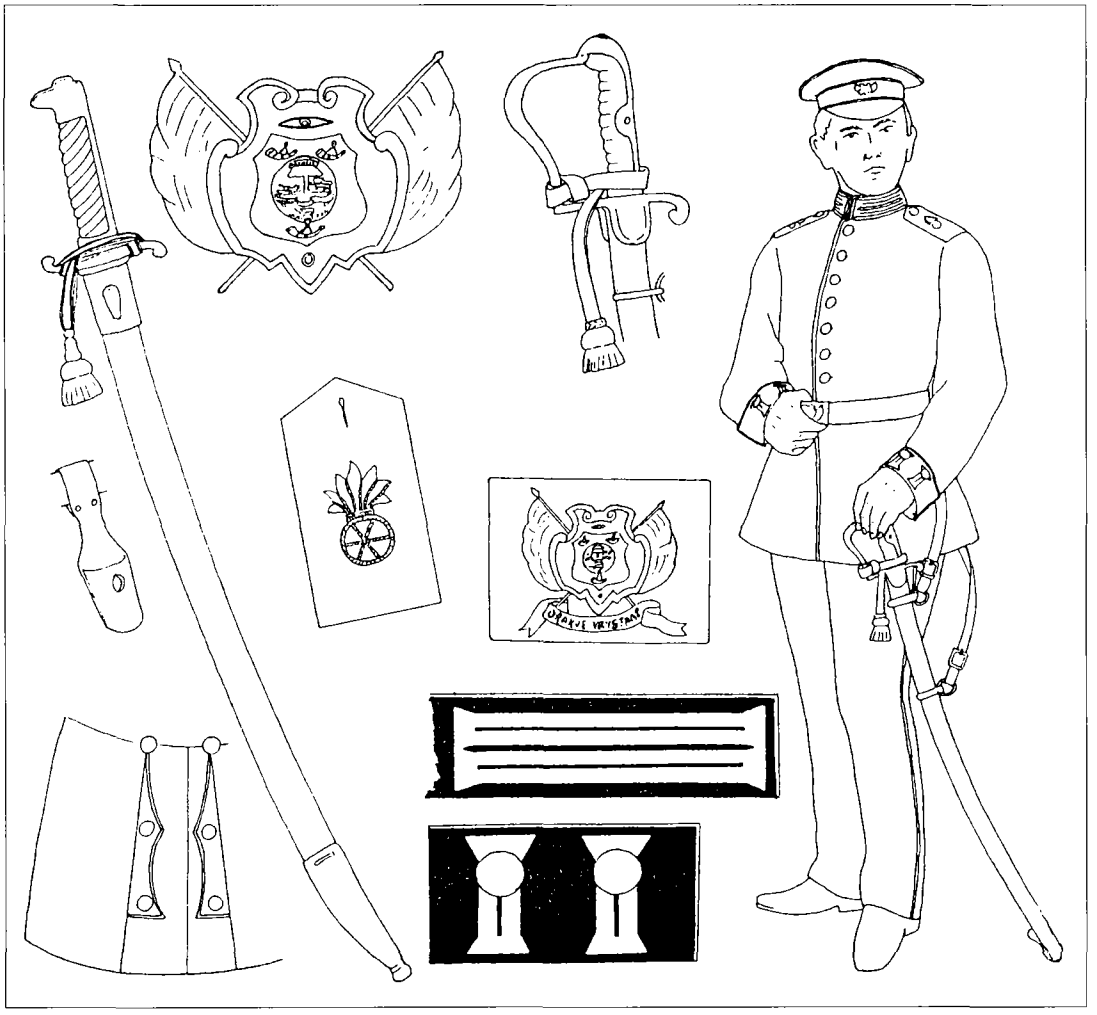

De uniformering in de Oranje Vrijstaat. Bereden artillerist, soldaat in het uitgaanstenue van het Artillerie Korps van de Oranje Vrijstaat, ca. 1895. (Tekening J.R. Williams, Johannesburg 1980)

dienst van Transvaal overwegend door Britten was bemand.
De latere kolonel Schiel beschrijft in zijn hieronder vermelde boek het materieel waarover in 1888 het korps beschikte, dat stelde niet veel voor. Er werden veelvuldig saluutschoten afgevuurd voor verjaardagen van de eigen politici, van bevriende staatshoofden en voor min of meer belangrijke bezoekers. De hiervoor gebezigde vuurmonden waren zo versleten dat zij voor een echt gevecht onbruikbaar waren en gevaarlijk.
Schiel zorgde ervoor dat het magazijn voortaan op slot werd gehouden en de inhoud gecontroleerd. Hij organiseerde regelmatige instructie en oefeningen. Er was ook een luitenant-onderwijzer aan het korps verbonden voor lees- en schrijflessen. De Transvalers Erasmus en Wolmarans werden op de KMA in Breda opgeleid tot artillerieofficier.
Sinds de Jameson-inval van 1896 is vooral het Transvaalse korps belangrijk versterkt en uitgebreid. De discipline werd hersteld en aan het korps werd ook een algemene officiers-

opleiding verbonden. In de werkplaatsen van de Nederlandse Zuidafrikaanse Spoorwegmaatschappij werd het geschut goed verzorgd. In 1899 beschikten de Britten over 15 en 40 ponds veldgeschut, hetgeen voldoende werd geacht. Toen de Boeren tegen verwachting in de 100 ponds Creusot uit de vaste opstellingen verwijderden en naar strategische punten in de bergen wisten te slepen waren de Britten verplicht scheepsgeschut te hulp te roepen.

Terwijl tijdens de twee boerenoorlogen de opgeroepen burgers hun eigen plunje bleven dragen met de typische boerenhoeden, waren de artilleriekorpsen wel geüniformeerd en geëncadreerd. Oorspronkelijk zouden in de Oranje Vrijstaat uniformen van Franse snit gedragen zijn en in Transvaal van Russisch model. Voor 1880 droegen de artilleristen in de Oranje Vrijstaat lage kepi's van Brits model en de officieren een oranje sjerp over de linker schouder.
In 1880 is met de komst van kapitein Albrecht in de Oranje Vrijstaat het uniform van de Britse artillerie ingevoerd. Voor op de diepblauwe helm was in een achtpuntige ster het wapen van de staat aangebracht. Rechts opzij bevond zich een oranje kokarde op een wit veld. Buiten dienst werd weer een lage kepi gedragen. De biezen van de uniformen waren oranje evenals de brede broekgalon van de officieren.
In 1885 zijn voor dit korps in Pruisen nieuwe uniformen besteld naar het model van het Tweede Garde Veldartillerie regiment, waarbij Albrecht eerder had gediend. Het duurde drie jaar eer deze kleding effectief werd ingevoerd. De kleur was donkerblauw met biezen in de oranje kleur. Ook de gardelissen op de staande kraag en de manchetten waren oranje. De kraag en manchetten zelf waren zwart, de schouderlappen oranje met een geborduurde granaat erop. De witlederen koppelriem werd gesloten met een gesp waarop het wapen van de staat. De Britse helm bleef nog enige tijd in gebruik maar werd later vervangen door de lederen Pruisische helm. In beide gevallen was, zoals bij de artillerie gebruikelijk, aan de bovenkant geen spitse punt maar een bol aangebracht. Bij parades werden pluimen in wit en oranje op de helm gedragen. Buiten dienst werd de donkerblauwe platte pet van Pruisisch model gedragen met voorop het staatswapen. De officiersrangen waren met sterren op de schouder aangegeven. De officieren droegen een sjerp, die niet oranje was, om hun middel. Sergeants hadden een gouden bies langs kraag en manchetten, de sergeant-majoor ook nog een staatswapen op de linkermouw. Korporaals hadden een gouden chevron op de rechter bovenarm.
Bij speciale gelegenheden droegen Albrecht en zijn officieren en hogere onderofficieren een korenblauwe attila met tressen op de borst. Ook de muzikanten waren in die kleur gekleed. Met het uitbreken van de oorlog in 1899 kleedde de troep zich in khaki drill met de bekende aan een kant opgeslagen boerenhoed.

DE TRANSVAALSE UNIFORMEN

Vanaf 1896 was de staatsartillerie Oostenrijks geüniformeerd. De voormelde Oostenrijkse administrateur Zboril moet tot dit doel zijn oude relaties benaderd hebben. De tuniek was blauwgrijs, de broek zwart, beide voorzien van lichtblauwe biezen. De staande kraag was van zwart fluweel. De helmen waren van het Britse model, met piek, voorzien van het wapen van de Zuidafrikaanse Republiek op een achthoekige ster en de spreuk "Eendragt maakt magt". De sabeltassen waren van het ook in Nederland gebruikte model, met de letters S A (Suid-Afrikaanse Republiek, sedert 1852 de officiële naam van Transvaal) en gekruiste kanonnen erop. De Oostenrijkse kepi's waren in Boedapest gemaakt. De officieren kregen kraagsterren van Oostenrijks model: kapiteins en kolonels hadden op de kraag twee sterren naast elkaar met de derde midden daarboven. De commandant Joubert is veel afgebeeld in een zwarte jas van Britse snit met op de borst zwarte linten gedrapeerd maar zijn sjako en bandelier waren duidelijk Oostenrijks.
Transvaal had ook zijn bereden artilleristen. Hun attila's hadden zes tressen terwijl in Oostenrijk er maar vijf werden gedragen. De

Bereden artilleristen, Suid-Afrikaanse Republiek (Transvaal).

talpa's hadden een zak en waren wellicht van Duits model, sporen en sabels zouden Nederlands kunnen zijn. Ook in het veld zijn attila's gedragen maar dan met hoeden. In Transvaal waren de artilleristen verplicht elke zondag in parade-uniform naar de kerk te gaan.

POLITIE

Beide republieken hadden eigen geüniformeerde politiekorpsen. In Transvaal droeg de rijdende politie zandkleurige uniformjassen met zwart borduursel op de borst en mouwen en de letters ZARP op de kraag. Voorts een rijbroek, laarzen en een gele helm van Engels model met het wapen van de republiek. De voetpolitie was zwart gekleed met witte Engelse helmen. De officieren droegen sterren op de kraag. Deze beide uit blanke bestaande groepen werden in 1899 voor de krijgsdienst ingezet. De niet-blanke voetpolitie mocht alleen tegen inheemsen optreden en werd niet gemobiliseerd. Er was immers afgesproken dat de gekleurde bevolking niet in deze strijd zou worden betrokken.

NIET MEER BRITS

Met het ophouden van de boerenoorlog verdwenen natuurlijk deze blijken van militaire bijstand uit continentaal Europa en werden verder in Zuid Afrika uniformen van Brits model gedragen. Na 1961 is in Zuid Afrika hiervan afgestapt en kozen de strijdkrachten hun eigen weg. Er werd een pet ingevoerd die bepaald niet meer Brits aandeed.

Opperbevelhebber generaal Pieter J. Joubert met sjako en bandelier van Oostenrijks model. (Foto Sectie Militaire Geschiedenis KL, Den Haag)

Bronnen:

Schiel, A.F., *23 Jahre Sturm und Sonnenschein in Süd Afrika*
Militaire Spectator 1896
Preller, G., *Historiese Opstelle*
Breytenbach, J.H., *Geskiedenis van die tweede vryheidsoorlog*
Haupt, D.J., "Die staatsartillerie in die SA republiek" in *Historiese studies*, 1947/8

DRS. M. VAN DER HOEVEN

De Slag bij Vlaardingen, 1018

De bekendste veldslag uit de 11e eeuw is waarschijnlijk die bij Hastings, in 1066. Daar voerde Willem de Veroveraar zijn geslaagde invasie uit op de zuidkust van Engeland. In chronologisch opgezette geschiedwerken is de laatste slag die daaraan voorafgaat vaak de slag op het Lechveld. Ruim honderd jaar voor Hastings maakte Otto de Grote daar een eind aan de Magyaarse invallen in West-Europa. Beide slagen hadden belangrijke gevolgen, waaraan ze hun plaats in de historiografie te danken hebben.

Maar er waren meer slagen die op het moment zelf grote indruk maakten. Alleen ontbreekt daar het betwistbare predikaat 'beslissend'. Een van die gebeurtenissen ligt tussen het Lechveld en Hastings in. Op dinsdag 29 juli 1018 vond bij Vlaardingen een slag plaats die de kroniekschrijver Thietmar van Merseburg ertoe bracht een bijbelse vloek over de stad uit te spreken. Bovendien zou de Moederkerk tot in de eeuwigheid weeklagen over de tol die Mars op die vervloekte plaats had geëist. 'Dood is Graaf Godfried, verslagen ligt de dappere ridder Johannes.' 1)

Vlaardingen heette toen Flaridingum. Het was nog een dorp, en lag in het Merwedewoud, een moerassige, bosrijke streek aan de samenvloeiing van de Maas en de Waal. Zoals we nog zullen zien, een strategische positie. De streek werd voornamelijk bevolkt door Friese jagers en vissers. De bewoning gaat op die plaats terug tot ca. 2500 v. Chr., en is een van de oudste in Nederland. Archeologen noemen het de Vlaardinger cultuur. Flaridingum lag dus in het gebied dat later Holland zou gaan heten; die naam wordt echter pas vanaf ongeveer 1100 gebruikt.

Het dorp was door Karel Martel aan het klooster Echternach geschonken, en was dus eigenlijk kerkelijk bezit. Maar zo lagen de zaken in 1018 niet. Dat kwam door Graaf Dirk III, een neefje van keizerin Kunigunde. Hij was weliswaar een vazal van de bisschop, maar trok zich weinig aan van het gezag. Hij onderkende de strategische positie van Vlaardingen, en bouwde daar een burcht. Dat zal een zogeheten motte geweest zijn: een houten versterking met een toren en een palissade, op een verhoging.

Die verhoging is nu nog het hart van Vlaardingen, waarop de kerk gebouwd is. Van het kasteel is niets meer over. Op dit moment ligt de Nieuwe Waterweg op enige afstand van de kerkheuvel. Maar aan het begin van de elfde eeuw kwam het water vlak bij het kasteel. Hiermee beheerste de kasteelheer de rivier, en daarmee de handel op Engeland. En dat is precies waar Dirk III van profiteerde. Als roofridder hief hij tol op langs varende schepen.

Natuurlijk kon hij dat niet ongestraft doen. De kooplieden uit Tiel, die het zwaarst werden getroffen, deden hun beklag bij de keizer. Op de Rijksdag in Nijmegen verschenen ze voor Hendrik II, de laatste der Ottonen. Om hem extra te doordringen van de noodzaak tot ingrijpen, hanteerden ze een economisch argument: als Dirk III de handel op Engeland bleef verstoren, konden ze hun belasting niet meer betalen. De keizer zwichtte, en besloot een expeditieleger op de been te brengen.

De zaak werd groots aangepakt. Om de handelswegen weer te openen verzamelde zich een 'immensam mulitudinem' onder bisschop Adelbold en hertog Godfried. 3) Het leger bestond uit ervaren strijders, en zou met boten over de rivier worden vervoerd. Hierdoor konden echter de paarden niet mee; dit zorgde ervoor dat de ridders, die geen 'infanterie'-ervaring hadden, sterk benadeeld waren. Ze voelden zich daarom een stuk minder zeker van hun zaak, wat zich nog zou wreken. Uiteindelijk zou het leger

de voor die tijd aanzienlijke sterkte van 1500 tot 2000 man hebben.
Friese verkenners in het Merwedewoud zagen de vloot naderen. Ze haastten zich naar Vlaardingen, waar ze de inwoners waarschuwden voor het naderende leger. De bewoners van het gebied verzamelden zich bij de burcht van Dirk III. Het kasteel was te klein om iedereen onder te brengen, zodat alleen de graaf en zijn mannen zich daar verschansten. De anderen concentreerden zich op de dijken die een vlakte bij de rivier omgaven.
Daar landden de soldaten van de keizer. De menigte vulde al snel de hele vlakte. Maar het was de Friezen wel opgevallen dat er alleen voetvolk uit de schepen kwam. Dit gaf hun vertrouwen in de goede afloop. De hertog, die voorop ging, had ondertussen gezien dat het niet mogelijk was om frontaal de dijken te bestormen. Hij besloot daarom er omheen te trekken, om de slag achter de dijken uit te vechten.
Hiertoe moest hij met de voorhoede draaien. Deze beweging zou het keizerlijke leger fataal worden. Omdat het zo groot was, konden de militairen in de achterhoede niet zien wat er vooraan gebeurde. Zij zagen alleen dat de hertog terug leek te gaan. En volkomen onverwacht, terwijl geen van de Vlaardingers iets had gedaan, sloeg de paniek toe. Vanuit de achterhoede verspreidde zich de roep dat de hertog vluchtte. Te beginnen bij de achterhoede desintegreerde het leger tot een massa, die zich op de zojuist verlaten schepen stortte.
De hertog kon niets anders doen dan verbijsterd toekijken hoe achter hem zijn leger verdween. Aan de oevers van de rivier speelde zich een slag af waar geen vijand aan te pas kwam. De mannen probeerden allemaal aan boord van de schepen te komen, waarbij er velen onder de voet werden gelopen. Boten zonken doordat er teveel mensen tegelijk insprongen, of omdat teveel soldaten zich aan de zijkant vastklampten. Ridders die een zware wapenrusting droegen zonken in het water en bleven rechtop in de stroom staan.
De verdedigers van het kasteel konden vanaf hun hoge positie goed zien wat er gebeurde. Zij begonnen te roepen en te gebaren naar de Friezen, om ze attent te maken op de mogelijkheid die hier geboden werd. Toen vielen de Friezen vanaf de dijken het leger aan. De in paniek geraakte massa was niet in staat geordend strijd te leveren, en velen sneuvelden. Alleen de hertog weerde zich hevig, en hield zich staande terwijl hij was omsingeld door Friezen. Een man die hem van achteren probeerde aan te vallen doodde hij met een achterwaartse stoot van zijn lans.
Dirk III en zijn mannen waren nu ook te paard uit het kasteel gekomen, en ze reden af op de plaats waar de hertog zich in een benarde positie bevond. Op het moment dat Godfried gewond raakte bereikten ze hem, en namen hem gevangen. Hij was een van de weinigen. Enkelen, onder wie de bisschop, ontkwamen. De meesten verdronken of sneuvelden. Dirk III en zijn vazallen kwamen ongeschonden uit de strijd.
Om te ontkomen aan bloedwraak van de gesneuvelden onderhandelde de graaf met Godfried. Hij zou bij de keizer moeten bemiddelen, en de Vlaardingers vrijwaren van verdere acties. Er werd overeenstemming bereikt, en de hertog vertrok naar de keizer. Andere gevangenen bleven achter als gijzelaar.
Omdat het warm was werden de doden zo snel mogelijk ontdaan van hun wapenrustingen en ver in de rivier geworpen. Thietmar van Merseburg spreekt van 'plus quam tres legiones' gesneuvelden. 4) Nu is het geven van aantallen voor middeleeuwse legers een van de meest hachelijke historische exercities, maar het is de moeite waard een poging te wagen.
Daartoe kan een vergelijking worden gemaakt met de slag bij het Lechveld; volgens de Saksische kroniekschrijver Widukind vochten daar aan Ottoonse kant zeven afdelingen pantserruiterij, die hij legioenen noemt. 5) Het meest betrouwbare cijfer voor die afdelingen komt van de Britse militair-historicus David Chandler: hij schat het aantal Ottoonse ruiters op 'perhaps 4000 men'. 6) Vooropgesteld dat het woord legioen in de Ottoonse periode een redelijk vaststaand

begrip was, zouden er volgens Thietmar van Merseburg meer dan 1500 gesneuvelden moeten zijn. Dit is enorm veel, maar zelfs als we in beschouwing nemen dat middeleeuwse kroniekschrijvers de neiging hadden om getallen te overdrijven, zegt het voldoende over de schok die de ondergang van het keizerlijke leger teweeggebracht moet hebben.
Dirk III was er met deze toevallige overwinning goed vanaf gekomen. Het Merwedewoud is tijdens zijn leven voor de keizerlijke troepen verboden gebied geweest. Het gaat echter te ver om hem 'grondlegger van Hollands onafhankelijkheid' te noemen. Zijn opvolger Dirk IV raakte namelijk die onafhankelijkheid en zijn leven, kwijt in 1049 in de slag bij Dordrecht door toedoen van keizer Hendrik III. Zo bleek de slag bij Vlaardingen niet beslissend, en werd hij een van de vele kleine slagen uit de geschiedenis. De kerk weent er niet meer om, en is hem al lang vergeten.

Noten:

1. Thietmar van Merseburg, 27.
2. Jansen, 241.
3. Alpertus van Metz II, 21.
4. Thietmar van Merseburg, 27.
5. Markov, 136.
6. Chandler, 46.

Literatuur:

Chandler, David, *ed. Dictionary of Battles. The world's key battles from 405 BC to today* (New York 1987).
Enklaar D.Th., 'De verovering van het Merwedegebied door Graaf Dirk III in 1018' in: *Tijdschrift voor geschiedenis, 1924.*
Jansen, H.P.H., Geschiedenis van de Middeleeuwen (Utrecht 1978).
Markov, Walter, en Heinz Helmert, Schlachten der Weltgeschichte (Leipzig 1977).
Merseburg, Thietmar von, Chronicon.
Metz, Alpertus van, De *diversitate temporum.*

Boekenwijzer

De 'Johan van Oldenbarnevelt, een schip met zes levens', door Wim Grund. 272 bladzijden; formaat 23.5 x 31.5 cm; 525 / 525 foto's; prijs *f* 75,-. Uitgever: Van Soest & Co Amsterdam.

Om het maar meteen te zeggen: dit boek maakt van begin tot eind een gedegen indruk.
Drieëndertig jaar nadat het onderwerp van de zeeën is verdwenen verschijnt hiermee een werk, dat de geschiedenis vertelt van een opmerkelijk schip, de ruim 19.000 ton metende Johan van Oldenbarnevelt van de Stoomvaart Maatschappij 'Nederland'. Een schip met zes levens, want het kwam in 1930 in de vaart als luxe passagiersschip, was daarna troepentransportschip, repatriantenschip, emigrantenschip en round-the-world schip en ging tenslotte als cruiseschip in 1963 na een brand ten onder.
Ruim vijf jaar werkte Grund aan dit boek. Hij voerde gesprekken met oud-opvarenden, bestudeerde de afzonderlijke perioden van het schip en raadpleegde alle bereikbare archieven en instanties in binnen- en buitenland.
Het resultaat liegt er niet om: een boeiende biografie van een bijzonder schip, met veel foto's, dekplannen, technische gegevens en reisoverzichten. Maar ook met informatie over de bemanningsleden en passagiers, die in de loop van de tijd aan boord waren. Zoals bijvoorbeeld tijdens De Tweede Wereldoorlog, toen de inmiddels tot troepentransportschip omgebouwde Johan van Oldenbarnevelt op tal van reizen tienduizenden geallieerde militairen, maar ook vluchtelingen en krijgsgevangenen vervoerde. De auteur volgt deze gebeurtenissen op de voet, daarbij steunend op officiële rapporten, persoonlijke getuigenissen en het unieke oorlogsdagboek dat marconist J.P. Tazelaar toen in het geheim bijhield. In feite een boeiend verslag van een tijd, waarin het varen vaak een hachelijke onderneming was.
Een andere belangrijke en voor veel Nederlanders nog herkenbare periode diende zich aan toen het schip na de oorlog weer terug kwam op de route naar Indië. Niet als het luxe passagiersschip, dat van 1930 tot 1940 model stond voor comfortabele zeereizen en geliefd was bij Indisch-gasten, maar als troepen- en repatriantenschip.
Bij het beschrijven van deze periode weet Grund, zoals trouwens overal in het boek, zijn tekst en afbeeldingen tot een passend geheel samen te voegen. Zodoende krijgt de lezer ook uit het illustratiemateriaal een goed beeld van het schip èn de omstandigheden waaronder Nederlandse militairen naar Indië reisden en onze Indische landgenoten, berooid van have en goed, naar Nederland repatrieerden.
Uw recensent, die destijds zelf als militair met de Johan van Oldenbarnevelt naar Indië ging en later, zij het op een ander schip, met repatrianten naar Nederland terug keerde, herkende althans in meerdere passages zijn eigen ervaringen.
Kortom, een imposant en uitstekend verzorgd boek, dat de herinnering levend houdt van een stukje maritieme maar vooral ook Nederlandse historie.

K. Mallan

De geschiedenis van het Fort Spijkerboor. De gecombineerde afleveringen 4 en 5 van de 29e jaargang van 'Nederlandse Historiën', tijdschrift voor vaderlandse (streek) geschiedenis, een uitgave van Drukkerij W. van der Louw te Berkel en Rodenrijs zijn geheel gewijd aan het Fort Spijkerboor.
De auteur, kolonel KLu b.d. S.H. Hoogterp ontrafelt op zeer boeiende wijze het ontstaan, gebruik en de teloorgang van een van de belangrijkste forten uit de Stelling van Amsterdam. Voorzien van een groot aantal foto's en tekeningen is deze bijzondere uitgave van grote waarde voor hen die zich interesseren voor de geschiedenis van Nederlandse verdedigingswerken.

Wijze van bestellen: door overmaking van *f* 15,00 (inclusief porto) op postgiro 1 633 117 t.n.v. 'Nederlandse Historiën', Berkel en Rodenrijs o.v.v. Fort Spijkerboor.

Uitgeverij Bonneville

Rimboevliegers
Van de hand van Jan Hagens, oud-boordwerktuigkundige van de Koninklijke Luchtvaartmaatschappij, verscheen eind 1995 het boek 'Rimboevliegers'. Het sluit aan op het in 1993 door Bonneville uitgegeven 'Kemajoran'.
De historicus Jan Hagens heeft Rimboevliegers geschreven op grond van een gedegen en jarenlange studie. Afgezet tegen de politieke achtergrond van het Nieuw-Guineadrama en gestaafd door gegevens uit archieven komt de geschiedenis van de KLM en haar dochteronderneming Kroonduif vooral tot leven door de ervaringen en belevenissen van het gedetacheerde personeel. De auteur nam hiervoor een groot aantal interviews af.
Daarnaast wordt ruim aandacht besteed aan de verrichtingen van de Marineluchtvaartdienst en de Koninklijke Luchtmacht. Evenmin zijn de vliegdiensten van de Nederlandse Nieuw-Guinea Petroleummaatschappij, de missie en de zending vergeten. Rimboevliegers is rijk geïllustreerd met vaak unieke en onbekende foto's.
Samen met zijn eerder gepubliceerde boeken 'En de KNILM vloog door' en 'Kemajoran' heeft Jan Hagens een waardevolle bijdrage geleverd aan het vastleggen van de Nederlandse luchtvaartgeschiedenis. Met belangstelling zien wij uit naar zijn volgende studie.

Rimboevliegers door Jan Hagens. Uitgeverij Bonneville, 1995. 399 pagina's, geïllustreerd, gebonden in stofomslag. Met literatuuropgave. ISBN 90 73304 43 1, prijs *f* 69,90.

Luchtalarm
Tijdens de oorlog loeiden dagelijks sirenes wegens luchtalarm. Boven in de lucht speelde zich dag en nacht heel wat af. Tegen de vanuit Engeland vertrekkende luchtvloten, met o.a. Nederlandse, Franse, Poolse, Engelse en Amerikaanse vliegers, sloeg Duitsland hard terug. De luchtoorlog boven Nederland.
'Luchtalarm' toont vele, nog nooit gepubliceerde, foto's. Met bijzondere aandacht voor de Nederlandse squadrons 320 en 322, en een gedetailleerde opsomming van de Luftwaffevliegvelden en de daar gestationeerde vliegtuigen. 'Luchtalarm' is een uniek historisch luchtvaartdocument.

Luchtalarm door Pieter van Wijngaarden en Prudent Staal. Uitgeverij Bonneville, 1995. 144 pagina's, geïllustreerd. ISBN 90 73304 27 X, prijs *f* 49,90.

De Klok
'De Klok' is een boek van een kind in een Jappenkamp; het is het opmerkelijke schrijversdebuut van Mieke Biessen-Dohmen uit Heerlen. Als kind verbleef Mieke, echtgenote van de bekende beeldend kunstenaar Sjef Biessen, geruime tijd in één van die beruchte Japanse kampen. De ervaringen hebben een ingrijpende indruk op haar gemaakt, waaraan zij zich zelfs nu, 50 jaar na dato, nog niet heeft kunnen ontworstelen. Veel van die indrukken heeft zij op schrift gesteld, hetgeen resulteerde in dit boek.
Op onderhoudende en indringende wijze doet ze verslag van wat er in haar als kind omging, toen zij samen met haar moeder - gescheiden van haar vader - geïnterneerd was.

De Klok door Mieke Biessen-Dohmen. Uitgeverij Bonneville, 1995. 208 pagina's, paperback. ISBN 90 73304 28 8, prijs *f* 34,95.

9 Februari
De auteur van 9 Februari, J. Nijholt, is een geboren verteller. In zijn boek gaat hij terug naar de crisis-

tijd van de Tweede Wereldoorlog. Hij beschrijft het stadje Hindeloopen, dat zich zo typisch dorps voordoet. Dan volgt de bezetting, waar de Duitsers in het begin gewoon aardig waren. Tot de razzia's en het schieten begonnen. Vlak na de bevrijding moet hij voor zijn nummer, dus als dienstplichtig soldaat, vrijwel zonder enige opleiding naar Indië, om er de orde en rust te herstellen. Hij leert er de bevolking kennen; hij leert er van de bevolking houden. Alleen waar de Japanners hun werk hadden gedaan wordt het grimmig. Pas na drie jaar keert hij terug, liefde en leed in Indië achterlatend. In Nederland wacht hem een diep gat. Een maand gratis reizen was het enige dat hij kon krijgen. Geen baan, niets. In het vierde en laatste deel van 9 Februari breekt een nieuwe koel-kille zakelijkheid door. Arm Nederland. Hoe graag was hij weer terug gegaan naar Indië.
Uiteindelijk keert J. Nijholt terug naar zijn geboorteplaats. Eénmaal gaat hij voor even terug naar Indië. Wat hij zoekt, vindt hij niet meer. Wat zoekt hij? En met hem vele anderen. Niets anders rest hem dan een gewondeninsigne: Vulneradus nec Victus, gewond, maar niet verslagen. Daar zet Nijholt een groot vraagteken achter.

9 Februari, Vulneradus nec Victus, gewond, maar niet verslagen door J. Nijholt. Uitgeverij Bonneville, 1995. 221 pagina's, paperback. ISBN 90 73304 22 9.

Een man zonder ring. Dagboek van een werker aan de Dodenspoorweg.
Elselies van der Veer, dochter van F.J. van der Veer, leest pas tien jaar na de dood van haar vader, in 1994, zijn dagboek en ziet alle door hem bewaarde spulletjes in de doos met het touwtje eromheen. Helder, afstandelijk dagboek in oorspronkelijk taalgebruik.

Een man zonder ring. Dagboek van een werker aan de Dodenspoorweg door F.J. en E.E. van der Veer. Uitgeverij Bonneville, 1995. 112 pagina's, paperback. ISBN 90 73304 29 6, prijs *f* 29,90.

Staatsgeheim
Hoewel het niet de bedoeling is in de Boekenwijzer kookboeken op te nemen, maken we voor Staatsgeheim een uitzondering.
Staatsgeheim onthult de Indische keuken op een heel speciale manier. Schrijver Jaap Plukker heeft een coderingssysteem ontwikkeld, waardoor een maaltijd of rijsttafel gemakkelijk is samen te stellen. Hij is begonnen met het kookboek van zijn vader, die kok was bij de Koninklijke Marine. Veel contacten met Indische mensen maakten het hem mogelijk er een 'compleet' boek van te maken. Een kookboek dat niet mag ontbreken op de plank van wie ooit iets met Indië of de marine te maken heeft gehad of nog steeds te maken heeft. En tussen de gerechten door leest u allerlei anekdotes over de marine.

Staatsgeheim, een kookboek door Jaap Plukker. Uitgeverij Bonneville, 1995. 144 pagina's, gebonden. ISBN 90 73304 34 2.

Brabantia Nostra

Bij Uitgeverij Brabantia Nostra te Breda is, alweer enige tijd geleden, het derde deeltje verschenen in de reeks 'Soldatenverhalen'. De titel van dit deeltje is 'Korea. Het is waar, maar je moet het niet geloven.' Elke bundel bestaat uit een aantal korte militaire verhalen, die luitenant-kolonel der infanterie b.d. L.M.A. van Oijen heeft geschreven, en die een terugblik zijn op zijn militaire loopbaan. De verhalen spelen zich af in Nederland en overzee, op plaatsen waar destijds 'wat te doen was'. De mannen waar Van Oijen het over heeft, zaten er toen middenin. Hij vertelt over de toestanden die er waren en over hun optreden. Benarde ogenblikken, momenten van grote spanning en angst hebben ze allen ervaren, maar er was ook vaak genoeg een lach op hun gezicht.

Voor meer inlichtingen over de serie 'Soldatenverhalen' kunt u zich wenden tot Uitgeverij Brabantia Nostra, Vogelenzanglaan 3, 4835 EL Breda.

Uitgeverij Contact

Het Nederlandse landschap telt duizenden oneffenheden, die eeuwen geleden doelbewust door mensen werden aangelegd. Ringwalburchten, schansen, raatakkers, marskampen, grafheuvels, huisterpen en wildwallen zijn daarvan enkele voorbeelden. Verreweg de meeste hebben hun functie verloren. Overwoekerd en vergeten leiden zij een onzeker bestaan in de schemerzone tussen natuurbescherming en monumentenzorg.
Waarom, wanneer en door wie werden ze gemaakt? Waar zijn ze te vinden? Hoe (on)beschermd zijn ze? Michiel Hegener interviewde diverse experts op dit gebied. Hij ontsluit het Nederlandse landschap met al zijn eigenzinnige varianten en zijn unieke structuur en voert een hartstochtelijk pleidooi voor de instandhouding ervan. Dit boek brengt de bewoningsgeschiedenis van Nederland in beeld.

Archeologie van het landschap door Michiel Hegener. Uitgeverij Contact, 1995. 144 pagina's, geïllustreerd, gebonden. Met literatuuropgave en register. ISBN 80 254 1432 X.

Eisma Uitgeverij

Omie en Eddie
Van de hand van de bij velen bekende Commandeur-vlieger b.d. H.J.E. van der Kop, auteur van onder andere Neem het over (1974), Vliegkampschepen (1982), D-Day, 320 was erbij (1984) en een groot aantal artikelen over voornamelijk de Marineluchtvaartdienst, verscheen in oktober 1996 de Indische familiebiografie Omie en Eddie. Soms ontroerend, met hier en daar wat humor, beschrijft de auteur talloze aspecten van het leven in Indië van Tempo Doeloe. Hoewel men dat van de schrijver niet zou verwachten vormt nu eens niet marine-luchtvaarthistorie, maar het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) een deel van het (familie) decor.

Omie en Eddie door Hans van der Kop. Eisma B.V. Leeuwarden, 1996. 368 pagina's, paperback. ISBN 90 74252 48 6. Prijs *f* 39,50.

Lannoo N.V., Tielt

De lage landen, een geschiedenis in de spiegel van Europa, door Raoul Bauer.
In 1938 schreef Huizinga dat Nederland eigenlijk altijd een wonder is geweest. Achter deze uitspraak schuilt zowel een grote liefde voor zijn land als een even oprechte bewondering. Alles had anders kunnen lopen.
Dit zelfde geldt eveneens voor de meer omvattende geschiedenis van de Lage Landen, zoals men het geheel van Nederland, België en Noord-Frankrijk zo beeldrijk noemt.
De geschiedenis kent geen strak omlijnd patroon dat via lijnen van vast omlijnde zekerheid leidt naar een welomschreven doel. Zo is ook het historiebeeld van de Lage Landen als een nog onafgewerkt schilderij, waarvan niemand de definitieve contouren kent. Maar wat er al op het doek staat, doet ons bewonderend en tegelijk nieuwsgierig terugkijken naar die voorbije eeuwen. Kunstenaars, keizers, koningen en veldheren, bisschoppen en monniken, vertegenwoordigers van steden en gewesten, allen hebben ze de rijke geschiedenis van het huidige Nederland en België gestalte gegeven.
Met veel zin voor historische beeldvorming weet prof. dr. Bauer dit kleurrijke tafereel op te nemen in een breed Europees perspectief.
'De Lage Landen' door Raoul Bauer. - Lannoo N.V., 1994. 294 pagina's, gebonden met stofomslag.

Met literatuuropgave en register. ISBN 90 209 22637.

Op tocht langs Ardense slagvelden
In de serie Lannoo's 'Dicht-bij-huisgidsen' is een aflevering verschenen met zeven historische routes die een beeld geven van de belangrijkste aspecten van het Ardennenoffensief. Voor degenen die de locaties, waar het offensief zich heeft afgespeeld, willen bezoeken als onmisbare leidraad zeer aanbevolen.

'Op tocht langs Ardense slagvelden' - Lannoo N.V., 1994. Met literatuuropgave. ISBN 90 209 24419.

Uitgeversmaatschappij Tirion

De Hugenoten. Tragiek en lijden omwille van een eigen geloof.
Er zijn weinig historische gebeurtenissen die zo'n stempel op onze cultuur hebben gedrukt als de lotgevallen van de Hugenoten.
De Hugenoten vormden in Frankrijk een geloofsminderheid die het volstrekte verzetsrecht tegen de overheid aanhing. De vrije beleving van hun geloof ging deze hervormden boven alles. Bij de Franse overheid hoefden ze hiervoor niet op begrip of tolerantie te rekenen. In de zeventiende eeuw trokken grote groepen Hugenoten hieruit de uiterste consequentie en verlieten huis en haard om in Duitsland, Zwitserland en de Nederlanden een nieuw bestaan op te bouwen.
In De Hugenoten schildert Albert Martin Steffe het ontstaan van de verschillende hervormingsgezinde stromingen in Frankrijk vanaf 1100 en plaatst de tragische omstandigheden van voortdurende vervolgingen en godsdienstoorlogen tussen ca. 1560 en 1630 in een historisch kader. Zo ontstaat een goed inzicht in de Reformatie en de verschillende groeperingen, hervormers en leidinggevende denkers die eraan deelnamen. Een historisch verantwoord en zeer goed leesbaar verslag van één van de interessantste periodes uit de geschiedenis.

De Hugenoten. Tragiek en lijden omwille van een eigen geloof door Albert Martin Steffe. Uitgeversmaatschappij Tirion, 1994. 473 pagina's, paperback. Met literatuuropgave en registers. ISBN 90 5121 351 4.

Claus von Stauffenberg en zijn mythische kruistocht tegen Hitler.
Op 20 juli 1944 ontsnapte Adolf Hitler tijdens een stafbespreking in zijn hoofdkwartier ternauwernood aan een bomaanslag, die was beraamd door een groep anti-nationaalsocialistische generaals en politici. De bom was geplaatst door Claus Philipp graaf Schenk von Stauffenberg, een buitengewoon wilskrachtige persoonlijkheid met een enorm charisma.
Voor de meeste historici is het komplot van Von Stauffenberg niet meer dan een poging tot een coup, die geplaatst moet worden binnen de sociale, politieke en militaire context van zijn tijd. Voor Von Stauffenberg betekende het echter veel meer: het was de uiterste consequentie van zijn morele, religieuze en spirituele principes.
In dit boek gaan Michael Baigent en Richard Leigh - bekend van de internationale bestsellers Het heilige bloed en de Heilige graal en De Dode-Zeerollen en de verzwegen waarheid - op hun geheel eigen wijze op zoek naar de ware beweegredenen van Claus von Stauffenberg. Wie was deze man, die op een haar na Hitler ten val bracht? In hoeverre stond hij onder invloed van de gedachtenwereld van Stefan George en bepaalden mystieke drijfveren zijn handelen? Natuurlijk worden ook de gebeurtenissen op die roemruchte 20ste juli 1944 en de voorbereidingen ervan aan een nauwlettend onderzoek onderworpen.

Claus von Stauffenberg en zijn mythische kruistocht tegen Hitler, door Michael Baigent en Richard Leigh. Uitgeversmaatschappij Tirion, 1994. 354 pagina's, paperback. Met literatuuropgave en registers. ISBN 90 5121 479 0, prijs *f* 39,50.

Helden tegen wil en dank. Verzet 1940-1945, het antwoord van gewone mensen op ongewone situaties tijdens de Duitse bezetting.
Het verzet 1940-1945 neemt bij velen een bijzonder plekje in hun hart in. Iedereen kent in zijn of haar omgeving wel iemand die in het verzet actief is geweest en de spectaculaire acties uit die tijd spreken nog steeds enorm tot de verbeelding. Helden tegen wil en dank vertelt het fascinerende verhaal van gewone mensen die, verbolgen over de brute inval van de nazi's in mei 1940, van lieverlee hun boosheid omzetten in verzetsdaden. Dit eerste verzet uitte zich in demonstratieve plaagstootjes tegen Duitse soldaten en hun NSB-trawanten. Langzamerhand, met het toenemen van de agressie van de onderdrukker, worden de acties professioneler en ontwikkelden de verzetsgroepen zich tot echte organisaties met steeds omvangrijker activiteiten en vernuftiger methoden om uiteindelijk op te gaan in de Binnenlandse Strijdkrachten (BS).
Helden tegen wil en dank is het - op interviews met ex-verzetsmensen gebaseerde - relaas van gewone mensen die, vaak onopgemerkt, onvoorbereid en op alledaagse wijze, bij het ondergrondse werk betrokken raakten en zich plotseling realiseerden dat er geen weg terug was. Het verhaalt van de selectiemethoden, de moeilijkheden en de wrijvingen, maar ook van de saamhorigheid, het onderlinge vertrouwen en de verantwoordelijkheid voor elkaar.

Helden tegen wil en dank. Verzet 1940-1945 door Ton Klumper. Uitgeversmaatschappij Tirion, 1994. 271 pagina's, paperback. Met literatuuropgave en register. ISBN 90 5121 480 4, prijs *f* 34,50.

SDU-uitgeverij

Willem van Oranje en de Nederlandse opstand, 1572-1584.
De biografie van Willem van Oranje, ofwel Willem de Zwijger, beschrijft zijn leven vanaf de opstand van Holland en Zeeland tegen Filips II van Spanje tot aan zijn dood op 10 juli 1584.
In het voorjaar van 1568 had de prins van Oranje zich aan het hoofd gesteld van het gewapende verzet tegen de Spaanse overheersing. In 1572 werd Oranje weer stadhouder van Holland en Zeeland. Die opdracht had hij eerder in opdracht van Filips vervuld. Het leven van de tegen zijn vorst rebellerende edelman loopt vanaf dat moment parallel aan de Nederlandse Opstand. Oranje is daarmee onlosmakelijk verbonden met een belangrijk stuk vaderlandse geschiedenis.
K.W. Swart, bij leven hoogleraar Nederlandse geschiedenis aan het Londense University College, ontrafelt de mythe van Oranje en geeft een geheel nieuw beeld van deze historische figuur.

Willem van Oranje en de Nederlandse opstand, 1572-1584, door K.W. Swart. Sdu Uitgevers, 1994. 311 pagina's, gebonden met stofomslag. Met literatuuropgave en register. ISBN 90 12 081351.

Op de drempel van de lucht. Tachtig jaar Schiphol.
Ter gelegenheid van het tachtigjarig bestaan van onze nationale luchthaven Schiphol gaf de directie aan het Onderzoeksinstituut voor Geschiedenis en Cultuur van de Rijksuniversiteit Utrecht de opdracht de ontwikkeling van Schiphol in kaart te brengen. De beide auteurs, drs. Bouwens en dr. Dierikx, zijn er vervolgens in geslaagd om uit een grote hoeveelheid, vaak ongeordend, archiefmateriaal deze studie tot stand te doen komen. In vier delen, elk voorzien van een inleiding en een conclusie, wordt de ontwikkeling van het aanvankelijk door militairen in gebruik genomen grasveldje nabij het waterliniefort Schiphol in de Haarlemmermeer anno 1916, tot en met de realisatie van het huidige Schiphol boeiend weergegeven. Het bijzonder fraaie boek is verlucht met een groot aantal foto's en

grafieken.

Tachtig jaar Schiphol op de drempel van de lucht, door drs. A.H.C.M. Bouwens en dr. M.L.J. Dierikx. Sdu Uitgevers, 1996. 480 pagina's, gebonden met stofomslag, geïllustreerd. Met literatuuropgave en register. ISBN 90 12 08304 4. Prijs *f* 69,50.

Bestemming Schiphol.
In tegenstelling tot het voorgaande boek is Bestemming Schiphol een populair geschreven boek met veel informatie over het wel en wee van een modern vliegveld. Voor allen die van Schiphol gebruik maken of een bezoek aan onze nationale luchthaven willen brengen is het tevens een goede leidraad.

Bestemming Schiphol, door Frans van Hout en Peter Navarro. Sdu Uitgevers, 1996. 104 pagina's, gebonden, geïllustreerd. ISBN 90 12 08305 2.

Het Koninklijk Huis.
Het Koninklijk Huis is een zeer fraai boekje dat in opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst en de Voorlichtingsdienst Buitenland van het Ministerie van Buitenlandse Zaken door Sdu Uitgevers is geproduceerd.
Het geeft een beknopt overzicht van de geschiedenis van het Nederlands Koninklijk Huis en algemene informatie over onder meer het lidmaatschap van het Huis, de paleizen, en het wapen en de standaard van de Koningin. Ook zijn korte levensbeschrijvingen opgenomen van hen, die nu lid zijn van het Koninklijk Huis.

Het Koninklijk Huis, door de Rijksvoorlichtingsdienst en de Voorlichtingsdienst Buitenland van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Sdu Uitgevers 1996. 67 pagina's, paperback, geïllustreerd. Prijs *f* 16,50.

Nederlandstalige uitgave	: ISBN 90 12 08203
Engelstalige uitgave ('The Royal House')	: ISBN 90 12 08202 1
Franstalige uitgave ('La Maison Royale')	: ISBN 90 12 08203 X
Duitstalige uitgave ('Das Königshaus')	: ISBN 90 12 08204 8
Spaanstalige uitgave ('La Casa Real')	: ISBN 90 12 08205 6

First in. De ervaringen van de commandant Bravo-compagnie Dutchbat-I in Srebrenica.
Veel zin en onzin is er gezegd en geschreven over de val van de door Nederlandse militairen verdedigde moslimenclave Srebrenica, die op 11 juli 1995 in Bosnisch-Servische handen viel. Velen vragen zich af hoe de Nederlandse militairen daar verzeild zijn geraakt. First in, geschreven door kapitein Erik Jellema, geeft daar antwoord op. Na een inleiding door Christ Klep van de Sectie Militaire Geschiedenis KL over de voorgeschiedenis van de Nederlandse inzet, beschrijft kapitein Jellema, commandant van de Bravo-compagnie Dutchbat-I, het functioneren van dit onderdeel in Srebrenica (01-03-1994 - 21-07-1994). Het is een goede zaak als een ieder, die geïnteresseerd is in het reilen en zeilen van de Nederlandse militairen in de Balkanoorlog, dit goed en vlot geschreven verslag leest. Op de netelige vraag wie verantwoordelijk was en is voor deze wrede oorlog vindt u het antwoord uiteraard niet. Het is ook niet de pretentie van dit boek.

First in. De ervaringen van de commandant Bravo-compagnie Dutchbat-I in Srebrenica, door Erik Jellema, redactie Christ Klep. Sdu Uitgevers 1996. 205 pagina's, genaaid, geïllustreerd, kaarten. ISBN 90 12 08352 4. Prijs *f* 34,90.

Militaire Doctrine.
Op 5 november 1996 vond in het Instituut Defensie Leergangen de presentatie plaats van de 'Militaire Doctrine' Koninklijke Landmacht. Het eerste exemplaar werd door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten overhandigd aan de Chef Defensiestaf.
Militaire operaties vergen een goede planning, voorbereiding, uitvoering en afronding. Voor een succesvolle afloop van militair optreden is, naast gezond verstand, vakkennis noodzakelijk.
De Militaire Doctrine beschrijft de aard en kenmerken van het huidige en het toekomstige militaire optreden van de Koninklijke Landmacht, zowel in vredestijd als in gewapende conflicten en tijden van oorlog. Commandovoering en leidinggeven staan centraal. Eenheid van opvatting over militair optreden is niet alleen van belang binnen de Landmacht, maar ook daarbuiten. Daarom is dit boek, naast dat het verspreid wordt binnen de Landmacht, ook verkrijgbaar in de boekhandel.

Militaire Doctrine Koninklijke Landmacht. Sdu Uitgevers, 1996. 292 pagina's, gebonden, geïllustreerd. ISBN 90 12 083893. Prijs *f* 45,00.

Walburg Pers

In 1957 begon de Stichting Menno van Coehoorn met de uitgave van de Atlas van Historische Vestingwerken in Nederland. Het was een serie mappen, waarin per provincie een opsomming werd gegeven van de daar aanwezige vestingwerken. Een kaart van de betreffende provincie completeerde het geheel. Hoewel bescheiden van opzet, was deze Atlas voor velen een belangrijke informatiebron.
Na verschijning van deel IV, de provincies Zuid-Holland en Zeeland, stokte om verschillende redenen de voortgang van de Atlas.
Nu, bijna 25 jaar later, is er weer een deel verschenen, over Noord-Brabant. In plaats van mappen is nu gekozen voor een boekvorm. Wij sluiten ons bij die keuze van harte aan. Aan de totstandkoming van Noord-Brabant is de afgelopen jaren intensief gewerkt. Eenmaal ter hand genomen is het moeilijk het weer terzijde te leggen. Boeiend van begin tot eind.
In zijn Ten Geleide spreekt ing. A. van Sluiters, voorzitter van de Stichting Menno van Coehoorn, de verwachting uit dat binnen afzienbare tijd ook de inventarisatie van de twee overgebleven provincies (Zeeland en Limburg, red.) zullen volgen. (Ja, wellicht is het mogelijk de eerder uitgegeven mappen te bewerken en eveneens in boekvorm uit te geven, red.)
In ieder geval is de aflevering Noord-Brabant van de Atlas een felicitatie waard.

Atlas van Historische Vestingwerken in Nederland, Noord-Brabant door de Stichting Menno van Coehoorn. Walburg Pers, 1996. 224 pagina's, gebonden, geïllustreerd. Met literatuuropgaaf en register. ISBN 90 6011 816 2, prijs *f* 49,50.

Van Turnhoutervoorde tot Strienemonde. Ontginnings- en nederzettingsgeschiedenis van het noordwesten van het Maas-Schelde-Demergebied (400-1350).
Hoe voltrok zich de ontginningsgeschiedenis van het gebied dat ruwweg wordt begrensd door Antwerpen, Turnhout, Geertruidenberg, Westmaas en Bergen op Zoom? Dat is de belangrijkste vraag waarop dit boek antwoord geeft.
Dit gebied, het noordwesten van het voormalig Hertogdom Brabant en het zuidelijkste deel van het oude Graafschap Holland, kwam bij eerdere studies nauwelijks aan bod. Van Turnhoutervoorde tot Strienemonde vult deze lacune in de kennis van de historische geografie van de Nederlanden.
Dit boek is voor deze streek het eerste samenhangende overzicht van de overgang van een praktisch onbewoonde toestand in het jaar 400 naar een redelijk dichtbevolkt gebied omstreeks 1350. In een interactie tussen mens en natuur ontstonden nederzettingen en werd de grond in gebruik genomen;

daarbij vormden zich allerlei sociale, economische, juridische en ruimtelijke structuren binnen het gebied en banden met de politieke en economische buitenwereld. Al deze activiteiten lieten hun sporen na.

Van Turnhoutervoorde tot Strienemonde door K.A.H.W. Leenders. Walburg Pers, 1996. 662 pagina's, geïllustreerd. Met literatuuropgaaf en register. ISBN 90 6011 970 3, prijs *f* 69,50.

Diversen

50 Jaar toonaangevend. De Marinierskapel der Koninklijke Marine.
In 1995 bestond de Marinierskapel der Koninklijke Marine 50 jaar. Ter gelegenheid hiervan werd door Willem Geneste een jubileumboek samengesteld. Hoewel er van de eerste dertig jaar weinig archiefmateriaal aanwezig was, is hij er met behulp van privé-verzamelingen in geslaagd een uitstekend geschreven en rijk geïllustreerd herinneringsboek samen te stellen. De al veel langer bestaande Tamboers en Pijpers van het Korps Mariniers worden in dit boek uiteraard niet vergeten. In een militaire muziekcollectie mag 50 jaar Marinierskapel niet ontbreken.

50 Jaar Marinierskapel der Koninklijke Marine, door W.J.J. Geneste. Uitgave Marinierskapel der Koninklijke Marine, Rotterdam, 1996. 143 pagina's, geïllustreerd.

De genie in de Bataafs-Franse tijd.
Op 14 januari 1984 vond de oprichting plaats van de Stuurgroep Geschiedschrijving Genie met als taakstelling: 'Het doen navorsen van de geschiedenis van de Nederlandse genie, gericht op de samenstelling van een standaardwerk.' Besloten werd de geschiedenis 1570 - heden te verdelen in acht perioden. Van de hand van kolonel der Genie b.d. C.H. van Meijgaard verscheen begin 1996 een studie over de derde periode 'De Genie in de Bataafs-Franse tijd (1795-1813)'. In acht hoofdstukken wordt de geschiedenis van het Korps Ingenieurs, het Korps Pontonniers en het Korps Mineurs en Sappeurs uitputtend en boeiend beschreven. Het boek is voortreffelijk geïllustreerd met een groot aantal afbeeldingen uit de rijke geniehistorie. De genie in de Bataafs-Franse tijd is onmisbaar voor allen die geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van de genie.
Wijze van bestellen: door overmaking van *f* 30,00 op postbanknummer 84.25.63 van de Rabobank Weesp/Hattemerbroek ten gunste van rek.nr. 37.02.09.494 t.n.v. Regimentsfonds Regiment Genietroepen o.v.v. 'Bataaf' en de eigen naam een adres. Het fraaie boek wordt dan z.s.m. toegezonden. (ISBN 909008341 1)

De militaire wielrijders. Het ontstaan en verdwijnen van twee roemruchte regimenten.
Meer en meer verschijnen er, door particulier initiatief, gedenk- en herinneringsboeken over de Nederlandse krijgsmacht. Door de Stichting Militaire Wielrijders is het gedenkboek 'De militaire wielrijders' uitgegeven. De auteur, L.J.P. Knoops, zelf oud-wielrijder, is er in geslaagd de geschiedenis van de militaire wielrijders in het Nederlandse leger op bewonderenswaardige wijze voor het nageslacht vast te leggen. Waren er aanvankelijk kleine wielrijderseenheden (de zgn. regimentspatrouilles) bij de twaalf regimenten infanterie, in 1909/1910 werden uit deze patrouilles vier compagnieën wielrijders geformeerd. In 1915 volgden nog eens vier compagnieën, maar in 1918/1919 werden deze weer ontbonden. Uiteindelijk werd in 1939 het toen bestaande Regiment Wielrijders gesplitst in het 1e en 2e Regiment Wielrijders.
Op 10 mei 1940 werden de twee regimenten wielrijders ingezet in de Alblasserwaard en op het Eiland van Dordrecht. Twee detachementen van het depot te Gouda waren betrokken bij de strijd rond de Residentie. Uiteraard wordt aan deze ongelijke strijd ruime aandacht besteed.
Door middel van necrologieën wordt eer betoond aan de 77 gesneuvelde Wielrijders. De gedecoreer-

de Wielrijders worden op gelijke wijze beschreven.
'De Militaire Wielrijders' is een belangrijke bijdrage aan de historie van de Nederlandse krijgsmacht.
De prijs van het boek bedraagt *f* 29,50, en het is te verkrijgen bij Boekhandel Heinen te 's-Hertogenbosch of via de secretaris van de Stichting Militaire Wielrijders, telefoon (0499) 47 31 87. In het laatste geval komen er nog verzendkosten bij.

Gedenkboek 10e regiment Infanterie, IIIe Bataljon.
Het Comité 3-10 R.I. heeft een gedenkboek laten verschijnen waarin het verblijf van dit bataljon in het toenmalige Nederlands (Oost-) Indië (1945-1950) aan de vergetelheid wordt ontrukt. Het Comité 3-10 R.I. is ontstaan om op het monument in Roermond een plaquette aan te laten brengen, doch verlegde daarna de activiteiten om de onderlinge banden tussen de oud-3-10ers te bevorderen.
Met bescheiden middelen is men er vervolgens in geslaagd dit bijzondere boek te realiseren, op zich al een bijzondere verdienste.
Voor inlichtingen betreffende dit boek kan men zich wenden tot de heer A.J.J. Bergmans, secretaris Comité 3-10 R.I., Mullerlaan 30, 5505 VD Veldhoven, telefoon (040) 259 22 43.

Borstemblemen voor het camouflage gevechtspak.
Ons lid en afdelingscorrespondent ing. R.C. Kuenen heeft in eigen beheer een boekje over de borstemblemen voor het camouflage gevechtspak uitgegeven. Voor zo'n boek een uitgever vinden is vaak onbegonnen werk, met gevolg dat veel specialistische onderzoeken op de plank blijven liggen. Het is dan ook zeer bewonderenswaardig dat Rob Kuenen het 'gewoon' zelf heeft gedaan, alle lof daarvoor.
Het boekje handelt over de eenheidsborstemblemen voor het camouflage gevechtspak. Omdat de Koninklijke Landmacht deze emblemen niet registreert en de eenheden ze zelf bestellen is de aanwezige informatie over zeer veel eenheden en personen verspreid, en daardoor voor verzamelaars dus zeer schaars. Dit boekje biedt echter uitkomst, van harte aanbevolen.
Bestelwijze: *f* 23,50 (incl. verzendkosten) overmaken op postbankrekening 5007178 t.n.v. R.C. Kuenen te Breda, o.v.v. naam en adres waarheen het boekje verzonden moet worden.

Brochurereeks Sectie Militaire Geschiedenis KL.

In de brochurereeks van de Sectie Militaire Geschiedenis zijn recent drie nieuwe deeltjes verschenen:

Bergen op Zoom als militaire stad (Nr. 16) door drs. R.J.A. van Gils, drs. W. Klinkert en drs. H. Roozenbeek. ISBN 90 70677 43 1, prijs *f* 15,00.
Steenwijk als militaire stad (Nr. 17) door drs. T.A. Krijger. ISBN 90 70677 44 X, prijs *f* 15,00.
Kort maar krachtig. Een geschiedenis van het OCOSD en het OCO (Nr. 18) door dr. W. Bevaart. ISBN 90 70677 46 6, prijs *f* 15,00.

De fraaie boekjes, verluchtigd met een groot aantal illustraties, zijn te bestellen bij CDP Grafische Bedrijven, Kapitein Grantstraat 1, 2821 AP Emmen.

Brochures van de Sectie Luchtmachthistorie

Langham aan de vergetelheid ontrukt.
Enige jaren geleden begon de Sectie Luchtmachthistorie, in navolging van de Sectie Militaire Geschiedenis KL, met de uitgave van een serie genaamd 'Brochures van de Sectie Luchtmachthistorie'.

Op 18 oktober 1996 verscheen in deze reeks aflevering 6, gewijd aan het verblijf van Nederlands Luchtmacht- en Marineluchtvaartdienstpersoneel op de voormalige RAF-basis Langham, 15 juli 1946 tot 2 september 1947.
Deze militairen verbleven daar omdat er, direct na de oorlog, nauwelijks mogelijkheden waren technisch personeel alhier op te leiden. Na overleg met de Britse overheid besloot men voor enige tijd deze opleidingen in Engeland plaats te laten vinden. Bij degenen die ooit op Langham verbleven zullen na lezing van dit, door oud-hoofdluchtmachtpredikant ds. A.C.J. van der Poel (zelf 'oud-Langhammer') geschreven, boekje weer veel herinneringen boven komen. Maar ook voor geïnteresseerden in de naoorlogse opbouw van de luchtstrijdkrachten is dit een 'must'.

Langham aan de vergetelheid ontrukt, door ds. A.C.J. van der Poel. Sectie Luchtmachthistorie 1996. 75 pagina's, geïllustreerd, met literatuuropgave. ISBN 90 73696 10 0.

Stichting Nationaal Indië-monument 1945-1962.
Eerbetoon is de doelstelling van het Nationaal Indië-monument in het stadspark Hattem in Roermond. Het eren van de nagedachtenis van meer dan 6.000 militairen van het Koninkrijk der Nederlanden die tussen 1945 en 1962, na het einde van de Pacific-oorlog, bij het herstellen van orde en vrede in de voormalige overzeese rijksdelen Nederlands Oost-Indië en Nieuw-Guinea om het leven zijn gekomen. De Stichting Nationaal Indië-monument heeft in 1996 een serie van vijf boekjes uitgegeven, waarvan de titels voor zichzelf spreken, te weten: Een burgerinitiatief, Slagorde Nederlandse troepen, Slagorde KNIL, Verlieslijst Nederlandse troepen en Verlieslijst KNIL. De serie, gevat in een stevige cassette, kunt u verkrijgen door overmaking van *f* 37,40 op postbanknummer 13.41.74 t.n.v. Stichting Nationaal Indië-monument te Melick, o.v.v. 'Boek Eere wien eere toekomt'. Voor inlichtingen: tel. (0475) 53 20 94.

Nederlandse vuurwapens - KNIL en Militaire Luchtvaart - 1897-1942
Op 17 november 1995 zag dit kwaliteitsboek het licht op Bronbeek, het traditionele centrum van het voormalige Indisch Leger, het KNIL. Het eerste exemplaar werd aan de Staatssecretaris van Defensie, drs. J.C. Gmelich Meijling aangeboden. De historici drs. G. de Vries en drs. B.J. Martens zijn gespecialiseerd in de geschiedenis van de militaire wapentechniek, getuige hun eerdere boek over de vuurwapens van de KL en de Luchtvaartafdeling tussen 1895 en 1940. De auteurs willen een trilogie maken.
En nu was dan de beurt aan het KNIL met zijn ML, zeg maar de 'Indische Luchtmacht'. En wederom is dit een prima uitgave geworden. De clou is dat de schrijvers er in zijn geslaagd om met hun teksten het juiste midden te houden en aldus met een schepping te voorschijn te komen die, wat betreft de techniek, niet tot het uiterste is gegaan. Geen eindeloze tabellen dus, met vele decimalen achter de komma. Gelukkig niet! Nee, een fris verhaal en daarnaast - en nú komt het - vooral ook een levendige en interessante beschrijving van de omstandigheden waaronder de wapens door het KNIL werden aangeschaft. Het 'hoe en waarom' wordt uitgelegd; na 1940 greep het KNIL er vaak naast.
Vooral ook de gebruikers van de wapens worden op uitgebreide schaal met foto's aan de lezers getoond. Echt een boek dat men vol spanning zal gaan lezen en dat ook doorspekt is met zeer veel foto's (circa 260) die zowel de techniek alsook de gebruikers volop in het beeld brengen. Foto's dus van Nederlanders en de talrijke Indonesiërs van het KNIL; veel van die beelden waren niet eerder gepubliceerd.
Achtereenvolgens komen de vuistvuurwapens (revolvers en pistolen), de geweren en karabijnen aan de beurt; met name het type M95. En dan de mitrailleurs, waaronder de beroemde 'km' of karabijnmitrailleur van Madsen. Vervolgens de 'diverse' wapens, waaronder natuurlijk de klewang. Tenslotte de munitie en de voor de verzamelaars zo belangrijke merken en nummering.
Als verrassing is het voorwoord van niemand anders dan de bekende Indonesische TNI-generaal A.H. Nasution, ex-cadet-vaandrig van het KNIL op de KMA van Bandoeng; later na 1945 de grote tegen-

stander van de Nederlandse krijgsmacht in de strijd tegen de republiek.
Ik heb volop van dit boek genoten en kan het warm aanbevelen aan een ieder die wat meer wil weten van het KNIL en zijn wapens. Het KNIL dat met deze wapens in 1942 strijdend ten onder is gegaan, na twee maanden van oorlog te land op Nederlands gebied in de beginfase van de krijg in de Pacific.
De prijs van het boek (*f* 85,00) moge hoog lijken, meer het is dan ook iets heel bijzonders; ook goed papier, 294 bladzijden (!) en gebonden in een kloek formaat van 221/2 bij 281/2 cm. Waarlijk een standaardboek op niveau; een compliment voor de enthousiaste auteurs èn voor Uitgeverij De Bataafsche Leeuw (Amsterdam, 1995) is wel op zijn plaats. ISBN 90 6707 401 2.

C.A. Heshusius

Een unieke samenwerking.
Door de Sectie Militaire Geschiedenis Koninklijke Landmacht is op verzoek van de Commandant van het Duits-Nederlandse Legerkorps een boek geschreven over deze binationaal geïntegreerde legerkorpsstaf. Een uniek fenomeen omdat deze staf, op het niveau van legerkorps, ook in vredestijd bevelstaken uitvoert. Het korps is dan ook een belangrijke stap in de richting van een gemeenschappelijk Europees defensiebeleid. Een goede verstandhouding tussen de Duitse en de Nederlandse stafmedewerkers is daarbij onontbeerlijk. Met dit oogmerk is 'Een unieke samenwerking' geschreven, waarbij de samenstellers hebben getracht de totstandkoming van dit 1(GE/NL) Corps in een brede context te plaatsen en vanuit diverse invalshoeken te belichten. In het boek komt duidelijk naar voren dat de politiek maatschappelijke harmonie en de jarenlange militaire relaties tussen beide landen bepalend zijn geweest voor het ontstaan van dit korps. Het boek gaat uitgebreid in op de overeenkomsten tussen de beide landen en hun inwoners. Daarbij worden de bestaande verschillen, die vaak historisch en cultureel bepaald zijn en tot vooroordelen en misverstanden kunnen leiden, echter niet vergeten. Ook eventuele negatieve aspecten uit de geschiedenis van de beide landen worden niet gemeden, hetgeen een eerlijk beeld schept en zowel Duitsers als Nederlanders een spiegel voorhoudt. Alhoewel het boek in eerste instantie is geschreven voor medewerkers binnen de legerkorpsstaf, stijgt het hierdoor in waarde daar ver bovenuit en is het boek lezenswaardig voor iedere Duitser en Nederlander. Des te meer omdat in het boek ook de resultaten zijn opgenomen van een onderzoek onder Duitse en Nederlandse burgers en militairen betreffende de militaire samenwerking tussen beide landen. Ook wordt verder uitvoerig ingegaan op de turbulente ontwikkelingen in beide krijgsmachten in de afgelopen jaren sinds het wegvallen van de Berlijnse muur.
Het boek is, in nauwe samenwerking met onder meer het Sozialwissenschaftliches Institut der Bundeswehr (SOWI), geschreven in de Duitse en de Nederlandse taal en niet in het Engels, de voertaal op de staf. Hierdoor wordt duidelijk gemikt op een breed lezerspubliek zowel in Nederland als in Duitsland.

Een uniek samenwerking. Het Duits-Nederlands legerkorps/Eine einzigartige Zusammenarbeit. Das Deutsch/Niederländische Korps, onder redactie van P.H. Kamphuis (SMG KL), P. Klein (SOWI) en A. Rosendahl Huber (KMA), m.m.v. T.A. Krijger (SMG KL). Uitgever Jellema Druk B.V., Almelo. 249 pagina's, rijk geïllustreerd. ISBN 90 70677 42 3, prijs *f* 42,50.

W.L. Plink

Vorig jaar is aan de Universiteit van Queensland, Australië, dr. Jack Ford gepromoveerd op een dissertatie getiteld 'Allies in a Bind'. De dissertatie behandelt de Nederlands-Australische politieke en militaire samenwerking van vlak voor Pearl Harbor tot de Japanse capitulatie in 1945. Deze dissertatie vult een leemte, die een gevolg is van het feit dat er tot nog toe in Nederland of daarbuiten geen enkele serieuze historische publikatie in het Engels is verschenen over de strijd in Nederlands-Indië. Als gevolg daarvan komt men in de Engelstalige werken over de Tweede Wereldoorlog nog veelvuldig de opinie tegen, dat in Nederlands-Indië geen weerstand tegen de Japanners werd geboden.
Helaas zijn de pogingen van de auteur mislukt om zijn dissertatie in Australië, Engeland of Nederland

gepubliceerd te krijgen. De markt ervoor wordt door de uitgevers te klein ingeschat. De Nederlandse Vereniging van Oud-strijders in Australië NESWA (Netherlands Ex-Servicemen and Women's Association) heeft nu besloten de dissertatie als boek in een kleine oplage uit te geven. Het boek is in Nederland te verkrijgen door betaling van *f* 116,00 (incl. verzendkosten) op rekeningnummer 60.38.57.027 van de ABN/AMRO Beverwijk, ten name van J.N. Koster, o.v.v. 'NESWA'.

H.Th. Bussemaker

Nederlandse VN-Infanteriebataljons in voormalig Joegoslavië

Sinds 1950 (Korea) heeft Nederland al meer dan tien maal deelgenomen aan missies onder de vlag van de Verenigde Naties. Libanon, Congo, Namibië, Angola, Cambodja, het ligt allemaal nog vers in ons geheugen. Nog nooit eerder zijn er echter zoveel Nederlandse blauwhelmen betrokken geweest als bij het conflict in voormalig Joegoslavië.
In april 1992 begon de Nederlandse deelname aan de United Nations Protection Force (UNPROFOR), aanvankelijk met een bataljon verbindingstroepen en een gemengd Nederlands-Belgisch Transportbataljon. In 1994 werd de Nederlandse deelname aan UNPROFOR aanzienlijk uitgebreid. Een infanteriebataljon (Dutchbat I) diende de taak van de Canadezen over te nemen en als eerste arriveerde het 11e Infanteriebataljon luchtmobiel (Garde Grenadiers) onder bevel van Ikol C. Vermeulen in Bosnië.
Gelijktijdig hiermee vertrok een grote logistieke eenheid t.w. 1 (NL) UN Support Command uit Nederland. Na een halfjarig verblijf van Dutchbat I in Bosnië arriveerde in juli 1994 de aflossing Dutchbat II, gevormd door het 12e Infanteriebataljon luchtmobiel (Garde Jagers), welk bataljon onder bevel stond van Ikol P.L.E.M. Everts.
Van dit Dutchbat II is in februari 1995 een herdenkingsboek uitgebracht, getiteld 'Dutchbat on tour, juli 1994 januari 1995', waarin in 192 bladzijden de geschiedenis van dit bataljon wordt beschreven. Het formaat is 16 x 24 cm en het boek heeft een geplastificeerde slappe kaft. Het herdenkingsboek dat ruimschoots is voorzien van fotomateriaal, beschrijft hoe de VN-missie door Dutchbat II werd uitgevoerd en hoe de leefomstandigheden waren in Bosnië. U leest over het wel en wee van ruim 900 mannen en vrouwen van de staf- en verzorgingscompagnie, de alfa-, bravo- en charlie-infanteriecompagnieën en het toegevoegde genie- en geneeskundig detachement. Tenslotte is het boek voorzien van een alfabetische naamlijst van allen die deel uitmaakten van het bataljon.
De prijs van het boek bedraagt f. 27,50, waarbij dan nog f. 7,50 verzendkosten komen.

Medio januari 1995 arriveerde de aflossing van Dutchbat II, het 13e Infanteriebataljon luchtmobiel (Stoottroepen), dat inmiddels de geschiedenis is ingegaan als Dutchbat III. Het was het bataljon, onder bevel van Ikol Th.J.P. Karremans, waarvan een aantal militairen de val van de moslimenclave Srebrenica meemaakte. Ongeveer een jaar na terugkeer is over dit veelbesproken bataljon eveneens een herdenkingsboek uitgegeven. Het eerste exemplaar werd op 10 juli 1996 aan de plv chef Defensiestaf Igen A. van Baal aangeboden. 'Wie wil weten hoe dit Nederlandse bataljon zich heeft ingezet onder de moeilijkste omstandigheden moet dit boek lezen.' Aldus generaal Van Baal die als Directeur Operatiën nauw betrokken was bij de lotgevallen van Dutchbat III.
Het boek getiteld 'Dutchbat in vredesnaam, januari-juli 1995' beschrijft in 336 bladzijden de geschiedenis zoals die zich in genoemde periode bij de pelotons en compagnieën heeft afgespeeld. Uiteraard wordt veel aandacht besteed aan de Bravocompagnie, de enige die toen echt in Srebrenica heeft gezeten. Overigens komen alle compagnieën en pelotons aan het woord, waarbij alfabetische naamlijsten zijn bijgevoegd. Het boek heeft eveneens een formaat van 16 x 24 cm en een geplastificeerde slappe kaft. Het is ruimschoots geïllustreerd en voorzien van een voor- en nawoord van bataljonscommandant Karremans. De prijs van het boek bedraagt f. 38,95 waarbij dan nog de verzendkosten komen.

Beide boeken, zowel 'Dutchbat (II) on tour juli 1994-januari 1995' (ISBN 90-80-2348-1-8) als 'Dutchbat (III) in vredesnaam januari-juli 1995' (ISBN 90-80-2348-3-4), zijn uitgegeven door Uitgeverij Début, Buitenhofdreef 230 te 2625 XX Delft, telefoonnummer 015-562587. Het rekeningnummer van de uitgeverij bij de Rabobank Delft is 38.34.88.306, postgiro van de bank 44.11.31.

B.C. Cats

Bevrijding van Westelijk Noord-Brabant

Door de stichting Historisch Onderzoek Tweede Wereldoorlog (corr. adres Prins Hendrikstraat 27, 4797 HA Willemstad) zijn een tweetal boeken uitgegeven over de bevrijding van westelijk Noord-Brabant, oktober en november 1944. In de afgelopen vijftig jaar zijn veel publikaties over de strijd in Nederland verschenen. Er zullen echter moeilijk twee boeken te vinden zijn die de militaire verrichtingen voor de bevrijding van westelijk Noord-Brabant zo volledig en gedetailleerd weergeven als de hieronder beschreven boeken.

Het eerste boek getiteld 'Operatie Rebound'[1], geeft een overzicht van de militaire acties in het najaar van 1944 in ondermeer Dinteloord, Fijnaart en Heijningen, Hoge en Lage Zwaluwe, Klundert, Moerdijk, Oud-Gastel, Stampersgat, Standaarbuiten, Steenbergen, Willemstad en Zevenbergen. In tegenstelling tot vele andere publikaties over dit onderwerp worden in Operatie Rebound eveneens de Duitse pogingen om de Geallieerde opmars tegen te houden, belicht.
Het tweede boek 'Slag om Woensdrecht', beschrijft de strijd zoals die in alle hevigheid in de Zuidwesthoek van Noord-Brabant woedde. Het is het verhaal van de Canadezen die wekenlang de voet dwars gezet zagen door een taaie Duitse verdediging in en om dit dorp. In de periode van 16 tot en met 24 oktober 1944 bereikten de gevechten aldaar een dramatisch hoogtepunt.
Bijzonder in beide boeken is de belichting van de Duitse tegenacties. De Duitse verdedigers zetten alles op alles om de Geallieerde opmars een halt toe te roepen.
De boeken hebben A4-formaat met geplastificeerde slappe kaft. Tussen de tekst vindt u de slagorde der strijdende eenheden, overzichtskaarten van de vijandelijkheden en vele, vaak nog ongepubliceerde, foto's, die een goed beeld geven van de aard en de hevigheid van de strijd. Achter in de boeken zijn lijsten opgenomen met de namen van de Geallieerde en Duitse gesneuvelden, alsmede uitgebreide bronvermelding en literatuuropgaven.
Al met al twee goed verzorgde boeken, die op historisch verantwoorde wijze verslag geven over de harde strijd in westelijk Noord-Brabant.
De prijs van 'Operatie Rebound' bedraagt f. 24,95 en f. 6,50 verzendkosten; 'Slag om Woensdrecht' kost f. 29,95 plus f. 7,50 verzendkosten. De bedragen dienen te worden overgemaakt op postrekeningnummer 23 36 248 t.n.v. Stichting Historisch Onderzoek 2e WO, onder vermelding van resp. 'Operatie Rebound', ISBN 90-80-2126-I-X of 'Slag om Woensdrecht', ISBN 90-80-2126-2-8.

1. Codenaam van de Geallieerden voor de bevrijding van de westhoek van Noord-Brabant.

B.C. Cats

'Het reizende Bataljon', door P. de Kam. Particuliere uitgave. Prijs f. 45,-- inclusief portokosten. Geplastificeerde paperback, 17 x 24 cm, 282 pagina's. Geïllustreerd, foto's, kaarten, documenten.

Van het IVe (in 1946 omgenummerd tot 8e) Bataljon Stoottroepen-OVW is deze zomer een historisch gedenkboek verschenen, samengesteld door de derde en laatste bataljonscommandant, de oud-

reserve majoor Pieter de Kam. Na een inleiding van de voorzitter van het Veteranen Platform, Igen b.d. T. Meines, volgt de complete geschiedenis van dit Stoottroepenbataljon, dat als OVW-eenheid van het eerste uur reeds op 30 november 1945 uit Nederland vertrok om via Engeland op Malakka te belanden, omdat de Engelsen najaar 1945 geen Nederlandse troepen in Indië toelieten. Maart 1946 wordt het bataljon naar de Minahassa op Noord-Celebes gedirigeerd en op de 18e vindt de ontscheping aldaar plaats. In de Minahassa was muiterij bij een KNIL-compagnie uitgebroken, die echter reeds was bedwongen toen IV (8) RS daar arriveerde. De Indische legerleiding vond het echter gewenst een kersvers OVW-bataljon als Nederlands vlagvertoon door de Grote Oost te laten reizen. Een deel van het bataljon landde dus op Noord-Celebes, de 2e cie werd op Morotai ontscheept en de 1e cie te Hollandia, waarvan ook delen naar Sarmi, Sorong en Manokwari op Nieuw-Guinea gingen.
Juli 1946 werd IV (8) RS te Menado verzameld en vertrok het complete bataljon naar Bali, alwaar het werd ingedeeld bij de zojuist opgerichte Y-brigade. Met deze brigade reisde het bataljon, dat inmiddels was omgenummerd omdat de dienstplichtige bataljons Stoottroepen van de 1e en 2e divisie respectievelijk de nummers 3 en 4 kregen, eind oktober 1946 naar Zuid-Sumatra waar het samen met het Xe en XIe bataljon Gadja Merah (KNIL) en het vanuit Batavia vertrokken III (7) RS (OVW) de Britse posities aan de demarcatielijn overnam. Na een verblijf van anderhalf jaar op Zuid-Sumatra, alwaar tijdens de eerste politionele actie IV (8) RS na een tocht van 350 km Lahat bereikte, keerde het bataljon juli 1948 in Nederland terug, 18 bataljonsgenoten achterlatend op het veld van eer.
Het is een verdienste van bataljonscommandant De Kam dat hij niet geheimzinnig doet over het wel en wee van het bataljon en het is verbazend wat hij zo'n vijftig jaar na dato nog boven tafel heeft gekregen. Zoals de achtergronden rond de beide wisselingen in het bataljonscommando.
Het boek bevat veel historische informatie, goede - tot heden onbekende - foto's, kaarten en documenten. en is zeker een waardevolle aanwinst op de lijst van militaire herinneringsliteratuur over voormalig Nederlands-Indië 1945-1950. Het is te bestellen door overmaking van f. 45,-- op de RABO-bank te Hilversum, giro 368387 tgv reknr. 32.82.23.018 ovv 'Boek Stoottroepen'.

B.C. Cats

Foto's gemaakt door W. den Dunnen, ter gelegenheid van de opening van de lustrumtentoonstelling 'Soldaat in de Schoolbank' op 1 oktober 1996 in Museum Flehite te Amersfoort

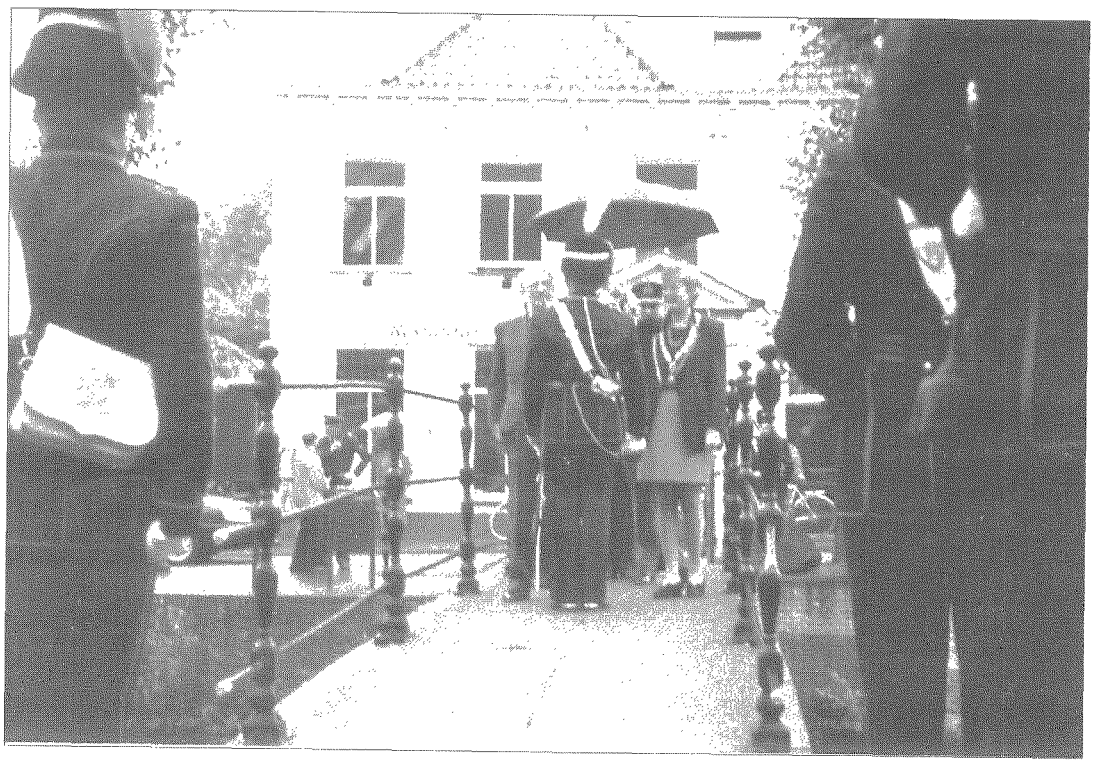

De kapelmeester van het Trompetterkorps der Bereden Wapens meldt zich bij Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden.

Voorstellen van het bestuur aan Z.K.H. de Prins.

Z.K.H. de Prins en genodigden in aandachtig gehoor voor één der sprekers.

Bestuursleden met echtgenotes voor de ingang van Museum Flehite.

8e Opgave van wijziging en aanvulling op de *ledenlijst november 1994*

Nieuwe leden:
Carli, J., Kagersingel 34, 2172 XG Sassenheim 1, 8, 9, 15, 21 X
Houterman, J.N., Herengracht 44, 4331 PX Middelburg 1, 8, 9, 11, 21, 23 X
Infanterie Museum, Geb. 120 MPC 41C, Otterloseweg 5, 6732 BR Harskamp Algemeen
Jager, A. de, Zuidwal 5, 2512 XR Den Haag Algemeen.
Kabos, B., Veldbloemlaan 24, 3448 GM Woerden 2, 7, 10, 12, 14, 17, 21, 22
Komen, J.A.M. dr., Jacob Obrechtstraat 79 hs, 1071 KK Amsterdam 1a, 2, 3, 5, 12, 13
Megchelse, D.A., Meijerspad 1, 2343 DX Oegstgeest 6, 9, 11, 15, 20
Wit, R.E. de, Dr. Kuyperlaan 4, 1981 CD Velsen-Zuid Algemeen

Adreswijziging:
Blij, C.H. de, Postbus 6369, 2001 HJ Haarlem
Brouwer, E., Boslaan 349, 2594 NH Den Haag
Lynden, Mr. F.W.B., Baron van, Stoeplaan 11, flat 31, 2243 GW Wassenaar
Schimmel, Mr. R.A., Jan Muschlaan 242, 2597 VE 's-Gravenhage
Weering, J.J. van, Plantsoen 29, 2311 KG Leiden
Westerouen van Meeteren, Mr. G.N., Postbus 20061, 2500 EB Den Haag
Zoestbergen, A., Bleekveld 74, 9711 XW Groningen.

Overleden:
Hogendorp, F.L., Baron van, Buurstede 18, 4904 PE Oosterhout

Aantal leden op 15-08-1996	460
Nieuwe leden	8
Overleden	1
Aantal leden op 20-11-1996	467

DE STICHTING SAMENWERKENDE MILITARIA VERZAMELAARS ORGANISEERT IN 1997 DE VOLGENDE MILITARIABEURZEN:

zondag 16 maart

zondag 25 mei

zondag 13 juli

zondag 7 september

zondag 2 november

De vaste locatie voor de beurzen is:
Sport- en Recreatiecentrum "DE BUN",
Graaf Floris nr. 2 te Huizen N.H.

S.M.V. donateurs en hun dames hebben gratis toegang;
militairen in uniform en houders van een veteranenpas half geld;
overige bezoekers *f* 5,- p.p. kinderen onder 10 jaar onder geleide gratis.

INLICHTINGEN:
telnr. 070 - 364 82 76
na 18.00 uur 070 - 345 92 40

DE DONDERBUS

Inkoop - Verkoop - Ruil

Antieke wapens, Orden, Militaria,
Uniformen, Uitrustingsstukken,
Documentatie Eerste en Tweede
Wereldoorlog, Aankopen van
gehele verzamelingen.

Adres:
Oostzeedijk beneden 213 A
3061 VW Rotterdam
Geopend vrijdag van 19-21 uur
zaterdag van 10-18 uur
Telefoon: 010-4140267
01862-2338
3274 ZJ Blaaksedijk - NL